

Mendelova univerzita v Brně

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Individualismus a kolektivismus
u příslušníků vietnamské
minority v oblasti Uherského
Hradiště**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Jiří Čeněk, Ph.D.

Vypracovala:

Zuzana Nguyenová

Brno 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci *Individualismus a kolektivismus u příslušníků vietnamské minority v oblasti Uherského Hradiště* vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 18. 5. 2017

Zuzana Nguyenová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Mgr. Jiřímu Čeňkovi, Ph.D., především za odborné konzultace, trpělivost, připomínky a cenné rady, které mi poskytl při zpracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu. Bez jejich pomoci by nebylo možné tuto práci dokončit. V poslední řadě chci poděkovat Vietnamcům, kteří žijí v Uherském Hradišti za ochotu semnou spolupracovat.

Abstrakt

Nguyenová, Z. *Individualismus a kolektivismus u příslušníků vietnamské minority v oblasti Uherského Hradiště* Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita. Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, 2016. Vedoucí bakalářské práce Ing. Mgr. Jiří Čeněk, Ph.D.

Tato práce se zabývá mírou individualismu a kolektivismu u vietnamské minority na území Uherského Hradiště. Především se soustředí na migraci Vietnamců do Uherského Hradiště, jejich začátky ve zcela odlišném prostředí, kultuře a způsob, jakým začali podnikat a žít na tomto území.

Teoretická část se zabývá teoretickým vymezením základních pojmů. Jsou zde vysvětleny pojmy, jako je kultura, adaptace, kulturní šok, migrace, individualismus, kolektivismus. Základem pro srovnání je jedna ze šesti kulturních dimenzí Geerta Hofstedeho, tj. index individualismu. V praktické části bakalářské práce jsou zpracovány výsledky dotazníkového šetření, které byly vytvořeny ve spolupráci s vietnamskými obyvateli v Uherském Hradišti. Dotazníky byly sestaveny podle testu INDCOL (Singelis, Triandis, Bhawuk, & Gelfand, 1995), který měří míru individualismu a kolektivismu. Z výsledků dotazníků vyplývá, jestli u Vietnamců žijících v Uherském Hradišti převládá individualistické chování či kolektivistické a v jaké míře dokáží v České republice fungovat.

Klíčová slova

Adaptace, kultura, migrace, individualismus, kolektivismus.

Abstract

Nguyenová, Z. *Individualism and collectivism of members of the Vietnamese minority in Uherske Hradiste* Bachelor thesis. Brno: Mendel University. Faculty of Regional Development and International Studies, 2017. Supervisor of Bachelor thesis Ing. Mgr. Jiri Cenek, Ph.D.

This bachelor thesis concerns with the scale of individualism and collectivism in Vietnamese minority in Uherske Hradiste. The attention is mainly concentrated to the migration of Vietnamese in Uherske Hradiste, their beginnings in a completely different environment, culture and the way they made business and how they live their lives.

The theoretical part is a collection of knowledge from psychology and intercultural communication. There are basic terms explained like culture, adaptation, culture shock, migration, individualism, collectivism. The basis for comparison are six cultural dimensions interpreted by Geert Hofstede. In the practical part of the thesis are presented results of questionnaires survey. People which were interviewed are Vietnamese living in Uherske Hradiste. The questionnaires were compiled according to the model INDCOL (Singelis, Triandis, Bhawuk, & Gelfand, 1995), which measures the scale of individualism and collectivism. The results of questionnaires shows whether the Vietnamese living in Uherské Hradiště are more individualistic or collectivistic and their ability to work in Czech republic.

Key words

Adaptation, culture, migration, individualism, collectivism.

Obsah

1. ÚVOD.....	8
2. CÍLE PRÁCE A METODIKA.....	9
3. TEORETICKÁ ČÁST	10
3.1. Vymezení základních pojmů	10
3.2. Jedinec a kultura	11
3.3. Historie migrace	13
3.3.1. Migrace Vietnamců	14
3.4. Dimenze národních kultur podle Geerta Hofstedeho	15
3.4.1. Porovnání hodnot České republiky a Vietnamu na základě výzkumu Geerta Hofstedeho	17
3.5. Kulturní adaptace.....	21
3.5.1. Teorie adaptace	21
3.5.2. Kulturní šok.....	24
3.5.3. Jak se projevuje kulturní šok?	24
3.5.4. Fáze kulturního šoku	25
3.6. Individualismus, kolektivismus a jeho měření	26
3.6.1. Dotazník INDCOL	27
4. Empirická část.....	29
4.1. Představení vlastního výzkumu	29
4.2. Cíl výzkumu	29
4.3. Charakteristika výzkumného vzorku	29
4.4. Technika sběru dat.....	32
4.5. Analýza dat získaných z dotazníku	33
4.6. Shrnutí	38
5. Diskuze	40

6. Závěr	41
Seznam použité literatury	43
SEZNAM TABULEK	46
SEZNAM GRAFŮ	46
SEZNAM OBRÁZKŮ	46
SEZNAM PŘÍLOH	47
Přílohy	48

1. ÚVOD

Na základě života a studia v České republice se má pozornost točit okolo chování Vietnamců a Čechů. Jelikož jsem narozená v České republice a rodiče jsou Vietnamci, všímám si rozdílů mezi těmito dvěma kulturami. Vzájemné působení těchto kultur mi přišlo natolik zajímavé, že jsem se rozhodla na tohle téma napsat bakalářskou práci. Vztahy mezi jedinci jsou ovlivněny způsobem života, myšlením a prostředím. Když srovnáte reakce lidí z různých zemí na odlišné kulturní prostředí, pokaždé jsou jiné. Někteří jedinci se dokáží přizpůsobit na nové prostředí velice rychle, naopak jiným to trvá mnohem déle a potýkají se s různými problémy a kulturním šokem. A právě tohle téma spadající do interkulturní psychologie je velice často diskutované.

V současné době dochází k masivní globalizaci, propojená je především politika, ekonomika a kultura. Komunikace probíhá nejčastěji přes internet nebo sociální sítě. Tím pádem i zbytek rodiny žijící ve Vietnamu už pro migranty není tak „daleko“. Novodobé technologie nám umožňují 24hodinový kontakt s celým světem. Stěhování mimo rodnou zemi představuje velkou zátěž na psychiku, ale odhodlání vyjet do cizí země, vydělávat peníze a žít nový život je natolik hnacím motorem mnoha Vietnamců, až je to obdivuhodné. Generace, která přijela do České republiky po roce 1989 je typická svou houževnatostí, pracovitostí a skromností, kdy velkou část vydělaných peněz posílala zpátky do Vietnamu s vidinou koupě pozemku nebo domu na dožití ve stáří. Cestu do České republiky brali jako nutnost a neplánovali zde založit rodinu, ani zůstat dlouhodobě. Postupem času se to však změnilo a s přibývajícimi generacemi se už takřka nedá hovořit o procesu adaptace. Spíše se připomínají Vietnamské tradice, aby mladí lidé nezapomněli na své kořeny.

2. CÍLE PRÁCE A METODIKA

Cílem práce je zjistit, jaká je míra individualismu/ kolektivismu u vietnamské menšiny na území Uherského Hradiště.

Práce má dvě hlavní části a to teoretickou a empirickou část. V teoretické části se nachází 5 kapitol: vymezení základních pojmů, které jsou nezbytné k pochopení tématu. Další kapitolou je jedinec a kultura. Tato kapitola vysvětluje jedinečnost každého jedince. Je zde uvedeno, jak funguje lidská mysl a jak jedinec vnímá kulturu, osobnost a lidskou přirozenost. Následující kapitola se věnuje problematice migrace Vietnamců. V ní je popsáno, kdy a z jakého důvodu se Vietnamci přistěhovali do České republiky. Čtvrtá kapitola je nejrozsáhlejší a týká se dimenzí národních kultur Geerta Hofstedeho. Pozornost je věnována především pěti dimenzím, které G. Hofstede definoval. Následující kapitola teoretické části se věnuje kulturní adaptaci. Zde jsou zodpovězeny otázky: Co je to adaptace? Jaké jsou teorie adaptace? Co je to kulturní šok? Jaké jsou jeho příčiny? Jaké jsou fáze kulturního šoku? Poslední kapitole je podrobněji zaměřená na téma individualismus, kolektivismus a jeho měření.

V empirické části je pozornost je především zaměřena na míru individualismu/ kolektivismu. Respondenti jsou tázáni, jak dlouho žijí v České republice a jaké jsou důvody k pobytu na tomto území. Další otázky, které jsou klíčové v této práci, měří míru individualismu. Data byla získávána kvantitativním výzkumem. Výzkum byl proveden skrz dotazníkové šetření s 62 respondenty.

3. TEORETICKÁ ČÁST

3.1. Vymezení základních pojmů

V této kapitole jsou vysvětleny základní pojmy a definice, které jsou nezbytné k pochopení a orientaci v daném tématu.

Adaptace zahrnuje přizpůsobení se chování, vnímání, myšlení, postojů; je to proces postupného přizpůsobování se člověka sociálním podmínkám. Migrace znamená přemísťování, přesídlování obyvatelstva. Může být nevratná, dočasná, sezónní, kyvadlová (Hartl, Hartlová, 2015).

Migranti (imigranti/ emigranti) jsou chápáni jako jedinci, „kteří se prostorově přemísťují. Tato mobilita je většinou spojená se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, příp. natrvalo. V rámci migračního pohybu lze studovat dva odlišné pohledy: emigraci a imigraci. Z hlediska místa, které jedinec opouští, jde o emigraci a z hlediska místa, kam jedinec směřuje, jde o imigraci neboli přistěhování“ (Velký sociologický slovník, 1996, str. 225).

Národ lze chápat jako specifický, historicky podmíněný sociální útvar, společenstvo lidí, které je spojeno specifickou sounáležitostí danou společnou minulostí, územím a jazykem (Geist, 1992).

Individualismus převládá u společností, kde jsou svazky jedinců volnější, každý se stará sám o sebe a svou rodinu. Kolektivismus – opak individualismu, objevuje se u společností, kde jsou lidé od narození součástí silné skupiny držící při sobě. Rodina je chráněna výměnou za jejich věrnost (Hofstede, 2007).

Kultura - podle P. Hartla a H. Hartlové (2015, str. 282) je pojem kultura vysvětlen jako „*nadbiologické adaptační mechanismy člověka, systém informací, které zakládají způsoby, jimiž lidé v určité skupině komunikují se svým sociálním okolím a materiálním prostředím; zahrnuje soubory principů, pravidel, mravů a způsobů interakce uvnitř skupiny; kultura je předávána výhradně negeneticky, tedy učením.*“

Kultura je složitý společenský jev a proces, který zastává své místo v mnoha vědách, jako např. kulturní antropologie, etnologie, etnografie, sociologie, sociální psychologie, ale také interkulturní psychologie. Slovo kultura pochází z latinského slova colere, což znamená vzdělávat, pěstovat nebo pečovat. Termín kultura původně souvisel

se zemědělstvím, později se začal používat více v oblasti lidského vzdělávání (srov. Cicero 1976, Geist 1992, Sopóci, Búzík, 2009, Soukup 2011; in Čeněk, Brešová, Smolík, 2013). Pojem kultura může být dvojnásobný. Jeden význam může znamenat jistou podobnost mezi lidmi, naopak na základě získaných schopností, představ, atd. se lidé od sebe odlišují (Eriksen, 2008; in Čeněk, Brešová, Smolík, 2013). Giddens (1999) tvrdí, že žádná kultura nemůže existovat bez společnosti a naopak žádná společnost nemůže existovat bez kultury (in Čeněk, Brešová, Smolík, 2013)

Kultura hraje v životě člověka velkou roli a má také řadu funkcí. Např.

1. Integrovaní
2. Socializační
3. Výchovnou
4. Vzdělávací
5. Zábavní a další (Danics, Dubský Kamín, Urban 2009; in Čeněk, Brešová, Smolík, 2013).

Podle Giddense (1999) jsou lidské kultury mnohotvárné. Co připadá „normální“ obyvatelům Západní části, nemusí být „normální“ pro obyvatele z Východu.

Podle Hofstedeho (2007) má slovo kultura více významů. Většina západních zemí vnímá kulturu jako civilizaci nebo určité zdokonalení myšlení a výsledkem toho je vzdělanost, umění a literatura. Kultura je jev kolektivní, protože je vždy alespoň z části sdílena lidmi ze stejného společenského prostředí.

3.2. Jedinec a kultura

Na světě je plno lidí, skupin a národů, kteří mají odlišné myšlení, cítění a jednání. Zároveň jsou všichni vystaveni stejným problémům a spolupráce je jediné řešení. Problémy týkající se ekologie, hospodářství, politiky, vojenství, hygieny nebo počasí jsou globální a nelze je řešit pouze na národní nebo regionální úrovni. Aby řešení bylo úspěšné, musí být pochopeny rozdíly mezi jednáním, myšlením a cítěním všech osobností, které se na tom podílí.

Každý člověk má vlastní vzorec myšlení, cítění a potencionál pro jednání, které získal během života. Většinu toho si osvojil již v dětství, neboť právě v dětství se nejrychleji učíme a přizpůsobujeme se. Má-li se v dospělosti určitá osoba naučit odlišnou věc, je to vždy těžší, než osvojení (Hofstede, 2007).

Podle Hofstedeho (2007) můžeme vzorce myšlení, pocitování a jednání nazývat mentálními programy, nebo „software mysli“. Neznamená to, že by lidé byli naprogramováni jako počítače, lidské chování je těmito programy určeno jen zčásti. Termín mentální programy se v současné době rozumí kultura. Člověk se může odchýlit od programů a reagovat novými způsoby, které mohou být neočekávané, až destruktivní.

Každý jedinec je jinak mentálně naprogramován a zdroj pochází z jeho sociálního prostředí, ve kterém vyrostl a ve kterém nasbíral životní zkušenosti. Programování začíná v útlém věku v rodině, pokračuje sociálním okolím, ve kterém se pohybuje, dále ve škole a partě kamarádů, život ve městě, atd. Mentální programy jsou zcela odlišné a udává to hlavně sociální prostředí, ve kterém byly osvojeny (Hofstede, 2007).

Kultura je kolektivní programování mysli, není dána našimi geny, proto je nutné se jí učit. Na jedné straně musí být odlišena od lidské přirozenosti a na druhé straně od osobnosti člověka (viz Obr. 1) (Hofstede, 2007).

Obr. 1: Tři úrovně v lidském mentálním programování

Zdroj: zpracováno dle Hofstede (2007)

Lidskou přirozenost mají společnou všechny lidské bytosti, máme ji od narození, je v genech. Zajišťuje základní fungování jedince. Díky lidské přirozenosti je člověk schopen cítit strach, hněv, lásku, radost, smutek, hanbu, potřebu sdružování se s druhými, je schopen

také všítat si svého okolí, mluvit s lidmi okolo. Co však s těmito pocity jedinec udělá, ovlivňuje kultura (Hofstede, 2007).

Osobnost jedinec nesdílí s nikým jiným. Je zděděná a jedinečná souborem svých genů a zčásti je naučená, tzn., že podléhá vlivu kultury a osobní zkušenosti (Hofstede, 2007).

3.3. Historie migrace

Jednou z reakcí na otevření hranic z východu na západ byly řízené migrace po roce 1989. Motivací bylo nejen zajištění bezpečí a životních jistot, ale také snaha o zlepšení ekonomického zabezpečení a zvýšení životního standardu. Tyto řízené migrace jsou typické především aktivitou ze strany migrujících a cílové země. Cílová země migraci řídila v oblasti samostatného přesunu, zajistila ubytování, práci, jazykové kurzy atd. (VÚPSV, 2010).

Na území České republiky se jednalo o migrace z oblastí postižených válkou nebo také černobylskou jadernou katastrofou. Tyto migrace vzbuzovaly zájem jak veřejnosti, tak i vědců a spadaly do romantické představy o budování nových vztahů mezi lidmi a národy. Noví přistěhovalci byli vítáni, sousedé a místní úřady jim poskytovali pomoc. Po roce 1992 se však situace změnila, příjíždějící začali být vnímáni jako součást silících migračních vln z východu a česká veřejnost se najednou začala obávat. Zvýšené problémy byly zaznamenány u adaptace skupiny migrantů z Běloruska (Uherek, Valášková, Brouček, 1997). Postupem času se situace uklidnila a místní společnost v následujících letech neškodila ani nepomáhala. Naopak podnikatelé viděli příležitost vysokého zisku a snažili se vydělávat na každém cizinci. Záplava migrantů způsobila zaplnění pracovních pozic a zároveň ztratila exotický náboj. Pro místní obyvatele se stali nezajímaví (VÚPSV, 2010).

Největší pozornost patřila migrační vlně z černobylské oblasti. Pracovníci z Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i. studovali migranty a výsledky posléze publikovali. Této migrační vlně se věnoval i Ústav tropického zdravotnictví, katedra tropů Institutu doškolení lékařů. Předmětem zkoumání byl zdravotní stav migrantů v souvislosti s jejich pobytem v kontaminované oblasti a psychický stav po přesídlení (Nesvadbová, Lapková, Rutsch, 1992). Na přelomu 20. a 21. století již nebyl takový zájem o řízené migrace, jelikož většina přistěhovalců získala české občanství. Jejich životy už nejsou tak mediálně

zajímavé, přesto mohou být součástí výzkumu druhé generace a adaptačních procesů na delší časová období (VÚPSV, 2010).

Velká část migrantů pocházela z venkova a stěhování do České republiky pro ně bylo velmi náročné, jelikož se jednalo o jejich první nebo druhé stěhování v životě. Po příjezdu do České republiky si vybírali mezi dvěma lokalitami. Buď to byla vesnice, nebo malé město. Migrant si vybírali většinou lokality, kde bude mít rodina uplatnění nebo zkrátka tam, kde touží žít. U řízených migrací jsme se mohli setkat také s jedinci, kteří usilovali o návrat a někteří ho přímo plánovali v důchodu (VÚPSV, 2010).

3.3.1. Migrace Vietnamců

Počet Vietnamců žijících v Česku stále roste a v současnosti tvoří po Ukrajincích a Slovácích třetí nejpočetnější imigrantskou skupinu. Migrace z Vietnamu má relativně bohatou historii, jelikož většinou Vietnamci přijíždějí ve větším počtu od šedesátých let dvacátého století (VÚPSV, 2010).

Podle VÚPSV (2010) česká společnost za dob socialismu nepočítala s trvalým začleňováním cizinců. Po roce 1989 dochází k přísunu vietnamských migrantů do ČSSR. Tito migranti mají tendenci k dlouhodobějšímu setrvání a musí se pozvolně adaptovat kromě jednotlivců, také celá majorita. VÚPSV (2010) došla k závěru, že řada respondentů nepočítá s trvalým pobytem v Česku a životní změna, kterou podstupují, se pro ně stává realitou velmi pomalu. Paradoxní je však počet trvalých pobytů ve srovnání s pobyty dlouhodobými. Více než polovina Vietnamců (36 000, tedy zhruba 58 %), kteří zde žijí, má status trvalého pobytu, což je největší podíl v této kategorii ve srovnání s dalšími početnějšími skupinami migrantů.

Přijíždějící Vietnamci často využívají rodinných spojení, a to pak uvádí jako účel pobytu. Náklady nezbytné k tomu, aby Vietnamci mohli přijet do Česka, jsou poměrně vysoké. Ve většině případů se částka pohybuje kolem 10 - 20 tisíc amerických dolarů. To zahrnuje pouze náklady na letenku a zpracování dokumentů zprostředkovatelskou sítí, která je napojena na místní i české úřady. V tomto procesu je často zapojena rodina, poskytující dostatek financí. Migrační sítě jsou rodinné povahy, neboť odloučení od rodiny a širšího příbuzenstva na velkou vzdálenost se zde promítají. Migrace z Vietnamu má jeden zvláštní rys oproti ostatním imigrantským skupinám. Vietnamci se nejčastěji zabydlují ve velkých městech nebo v pohraničních oblastech sousedících s Německem a Rakouskem (VÚPSV, 2010).

Skupina Vietnamců, kteří se přistěhovali, má v České republice největší podíl podnikatelů, tj. 91 % ekonomicky aktivních a registrovaných na živnostenských úřadech. Vysoký podíl trvalých pobytů tak samozřejmě souvisí s postupným usazováním Vietnamců a podnikatelskými strategiemi, které jsou stabilnější a mají větší časovou perspektivu. Jak již bylo zmíněno, rodinné sítě zde hrají velkou roli ve vycestování do České republiky a také ve vzájemné podpoře členů rodiny. (VÚPSV, 2010).

3.4. Dimenze národních kultur podle Geerta Hofstedeho

Podle Průchy (2010) je autorem výzkumu hodnot národních kultur Geert Hofstede, který porovnával hodnoty různých národů a různých zemí. Hofstede se nechal inspirovat Americkým sociologem Axelem Inkelesem a psychologem Danielem Levinsonem. Tito experti provedli studii o „národní kultuře“ a na jejím základě navrhli okruhy základních problémů, které jsou příčinou špatně fungujících společností či skupin a jednotlivců v těchto skupinách. Rozlišili tyto tři dimenze:

- 1) Vztah k autoritě.
- 2) Sebepojetí jedince, a to zejména:
  - a) vztah mezi jedincem a společností,
  - b) Individuální chápání mužskosti a ženskosti
- 3) Způsoby zacházení s konflikty.

Geert Hofstede studoval výsledky výzkumu hodnot lidí z padesáti zemí a více. Jednalo se o zaměstnance nadnárodní firmy IBM, jelikož tito zaměstnanci vykazovali určitou podobnost ve většině případů až na národnost. Proto jsou zde vidět zcela zřetelně národnostní rozdíly (Lukášová, 2010). Zpracovaná analýza pak odhalila problémy, které mají tito lidé společné. Řešení se každopádně liší u jednotlivých zemí v těchto oblastech:

- 1) Sociální nerovnost, včetně vztahu k autoritě (Mocenský přístup – *Power distance*).
- 2) Vztah mezi jednotlivcem a skupinou (Individualismus vs. kolektivismus – *Individualism x Collectivism*).
- 3) Pojetí mužskosti a ženskosti, tzn. důsledky toho, že se někdo narodí jako chlapec nebo jako děvče (Maskulinita vs. Feminita – *Masculinity x Femininity*).
- 4) Způsoby nakládání s nejistotou a víceznačností, která je ve vztahu ke zvládnutí agrese a vyjadřování citů (*Uncertainty Avoidance*), (Hofstede, 2007).

Na konci 20. století se na základě výzkumu Michaela Harrise Bonda přidala pátá dimenze. Michael Harris Bond působil na Čínské univerzitě v Hongkongu a měl podporu G. Hofstedeho. Vedl mezinárodní výzkum se studenty z 23 zemí světa a spolupracoval na přípravě podkladů k výzkumu s profesory z Číny. Michael Harris Bond použil dotazník nazvaný Čínský dotazník hodnot (*Chinese Values Survey - CVS*) (Hofstede Centre, 2014). Výsledky tohoto výzkumu se srovnávaly s výsledky Hofstedeho výzkumu prováděného u zaměstnanců IBM. Tři dimenze (mocenský přístup, vyhýbání se nejistotě a individualismus versus kolektivismus) byly shodné jak u výzkumu v IBM, naopak čtvrtá dimenze v Čínském dotazníku hodnot vůbec neodpovídala dimenzi ve výzkumu v IBM. Místo této dimenze byla u CVS vytvořena nová dimenze dávající proti sobě orientaci na budoucnost a orientaci na současnost a minulost. Tato nová dimenze vychází z myšlenky a filozofie konfucianismu, proto se označuje jako „*Confucian Dynamism*“ (Manrai & Manrai, 2011). Hofstede ji nazval jako dlouhodobá versus krátkodobá orientace (*Long Term versus Short Term Orientation*) a „*považuje ji za pátou univerzální dimenzi*“ (Hofstede, 2007 str. 33-34). Dimenze, která byla využita pro výzkum v IBM, vyhýbání se nejistotě, je typická pro západní země a jejich hodnoty. Naproti tomu dimenze použitá pro CVS je blízká východním zemím (Manrai & Manrai, 2011).

Na základě studie světových hodnot (*World Values Survey, WVS*) Michael Minkov popsal dvě dimenze. První dimenze odpovídala páté dimenzi a druhá dimenze byla nová. Minkov ji interpretoval jako „*požitek versus omezení*“ (*Indulgence versus Restraint*) (The Hofstede Center, 2016). V této dimenzi dochází k rozlišení společností, které berou jako samozřejmost uspokojení základních a přirozených lidských potřeb např. zábava, užívání si života, nebo společnosti potlačující uspokojení potřeb přísnými sociálními normami (Hofstede, Hofstede & Minkov, 2010).

3.4.1. Porovnání hodnot České republiky a Vietnamu na základě výzkumu Geerta Hofstedeho

V praktické části této bakalářské práce se budeme věnovat procesu adaptace Vietnamské minority na území Uherského Hradiště na českou kulturu. Jejich schopnost žít a fungovat v České republice. Hodnoty národních kultur České republiky a Vietnamu porovnáme podle výzkumu Geerta Hofstedeho. Na základě tohoto srovnání vyjde najevo, jak moc jsou tyto kultury odlišné, případně podobné. V této kapitole budeme porovnávat pět dimenzí. Přestože tento výzkum o národních kulturách je jeden z nejvýznamnějších, musíme vzít v úvahu fakt, že výzkum byl proveden v prostředí nadnárodní korporace a je třeba být opatrný při převádění výsledků na národní kultury (Hofstede, 2007). Hodnoty pro Českou republiku byly nasbírány v současné době Hofstedeho metodikou, kdežto jeho výzkum se uskutečnil už v 70. letech. Tyto data pochází od specifických vzorků populace (Průcha, 2010). Hofstede se při výzkumu zaměřil na oblasti: povolání, rodina, rodové role, sexualita, vzdělání, nakupování, práce, náboženství, stát (Hofstede, 2007). Na základě těchto oblastí pak zkoumal vliv každé dimenze zvlášť:

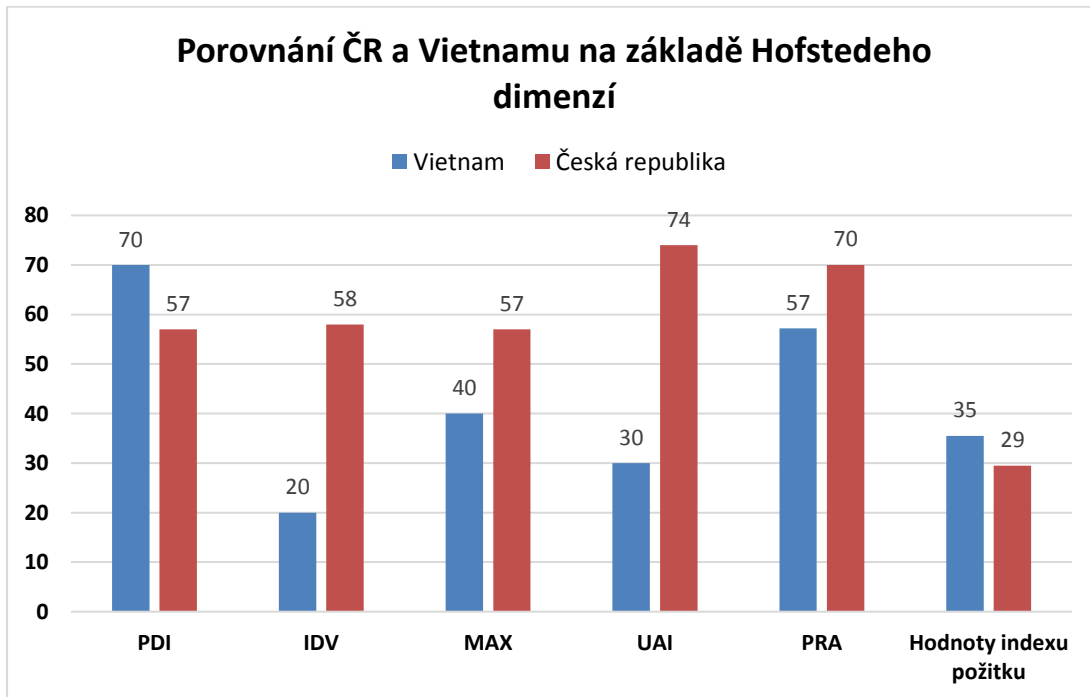
- 1) Vzdálenost moci (PDI, Power distance): (Hofstede, 2001 str. 28) vzdálenost moci představuje „*rozsah, ve kterém méně mocní (tj. hierarchicky níže postavení (členové institucí a organizací v zemi očekávají a akceptují, že bude moc rozdělena nerovně*“. Podle Morgensternové index vzdálenosti moci v praxi udává velikost respektu a úcty podřízeného k nadřízenému (Morgensternová, 2007). Naopak Lukášová (2010) tvrdí, že u zemí s velkou vzdáleností moci si nadřízení a podřízení nejsou rovni. Dochází tedy k centralizování moci, přičemž nadřízení využívají privilegium, které podtrhává jejich autoritu. Podřízení čekají na příkazy ze strany nadřízených. Morgensternová (2007) dodává, že Hofstede zkoumal souvislost mezi indexem vzdálenosti moci a mírou vzdělanosti. Hofstede předpokládal, že lidé méně vzdělaní, kteří mají nižší společenský status, jsou umístěni v hodnocení na vyšších indexových příčkách oproti lidem s vyšším vzděláním a vyšším společenským postavením.
- 2) Individualismus versus kolektivismus (IDV, Individualism x Collectivism): Podle Průchy (2010) tato dimenze „*vyjadřuje rozsah závislosti jednotlivce na kolektivu (rodině aj.) a míru volnosti pro jeho vlastní iniciativu*“. Dimenze představuje chápání slov „JÁ“ a „MY“. Hofstede (2007 str. 66) říká, že „*Individualismus přísluší společnostem, v nichž jsou svazky mezi jedinci volné: předpokládá se, že každá se stará sám o sebe a svou nejbližší rodinu. Kolektivismus, jako jeho opak, přináleží*

společnostem, ve kterých jsou lidé od narození po celý život integrováni do silných a soudržných skupin, které je v průběhu jejich životů chrání výměnou za jejich věrnost“. Manrai & Manrai (2011) přistupují k individualismu jako ke stavu, kdy jedinci upřednostňují sami sebe a blízkou rodinu. Kim & Kim (2010) tvrdí o kolektivismu, že převládá u jedinců narozených a žijících v pevném a soudržném společenství. Dimenze individualismus versus kolektivismus se používá k odlišení kultury „Východní“ a „Západní“. „Východní“ kulturou se rozumí např. Vietnam, Taiwan, Čína. „Západní“ kulturou pak rozumíme např. USA, Kanada, Velká Británie).

- 3) Maskulinita versus Feminita (MAS, Masculinity x Feminity): Je jedna z dimenzí, „v níž muži a ženy, zaměstnaní u IBM, konzistentně skórovali rozdílně“ (Hofstede, 2007 str. 97). U maskulinních společností jsou jasně rozděleny rodové role. Tzn., že muži mají být průbojní, soutěživí a houževnatí, kdežto ženy by měly být jemné a měly by se zabývat péčí o domov, děti a o lidi obecně. U femininních společností se očekává, že muži i ženy budou nenároční, jemní a orientovaní na kvalitu života. Rodové role se zde překrývají (Hofstede, 2007 str. 97). Průcha (2010, str. 82) říká, že „*maskulinita vyjadřuje zastoupení a vliv „mužského prvku“ v hodnotách určité společnosti (např. průbojnost, soutěživost). Maskulinita se vztahuje na kultury, v nichž jsou rodové role zřetelně odlišeny, a femininita na kultury, v nichž se rodové role překrývají“.*
- 4) Vyhýbání se nejistotě (UAI, Uncertainty Avoidance): Hofstede (2007) definuje tuto dimenzi jako „*stupeň, v němž se příslušníci dané kultury cítí ohroženi nejistotou nebo neznámými situacemi“.* Vyhýbání se nejistotě je typické vytvářením a dodržováním pravidel, které mají zaručit určitou předvídatelnost. Kultury, které mají vysoký index vyhýbání se nejistotě, se cítí být neustále ohroženy. Musí se vypořádat s velkým stresem a objevuje se u nich i větší sklon k úzkostem. Naopak u kultur s nízkým indexem vyhýbání se nejistotě, jsou lidé klidnější a nejistotu berou jako součást jejich životů (Hofstede, 2007 str. 131 – 132). Kim & Kim (2010) tvrdí, že ve společnosti s více pravidly a standardy žijí jedinci, kteří těžko snášejí nejistotu, a dodržování pravidel se zde vyžaduje.
- 5) Dlouhodobá versus krátkodobá orientace (Long Term versus Short Term Orientation): Definice této dimenze zní: „*Dlouhodobá orientace spočívá s pěstování ctí zaměřených na budoucí odměny, zejména vytrvalosti a šetrnosti. Na opačném*

pólu krátkodobá orientace spočívá v pěstování ctností týkajících se minulosti a současnosti, zejména úcty k tradicím, zachování „tváře“ a plnění společenských závazků“ (Hofstede, 2007 str. 162). Hofstede (2007) také tvrdí, že ve společnosti s krátkodobou orientací se promítá úsilí o rychlé dosažení výsledků, hledání požitků a utrácení. Kultury s dlouhodobou orientací mají cíle na delší časový úsek. Jsou charakterizováni sebekázní, odkládáním uspokojení, pokračováním v úsilí s tím, že výsledku dosáhnou později. Průcha (2010) tvrdí, že u kultur s dlouhodobou orientací jsou lidé vytrvalejší při dosažení svých cílů, orientují se na budoucí odměny. U kultur s krátkodobou orientací jsou lidé zaměřeni na cíle v blízké budoucnosti a okamžité výsledky.

Graf 1: Porovnání ČR a Vietnamu na základě Hofstedeho dimenzí

Zdroj: data převzata z internetové stránky geert-hofstede.com

Česká republika: Hodnota vzdálenosti moci je 57, tzn., že zde převládá hierarchická společnost. Každý jedinec má své místo a v zaměstnání podřízení čekají na úkoly, které mají splnit. V České republice je charakteristický individualismus, jelikož je hodnota indexu 58. Sociální sítě jsou volnější a jedinci se starají pouze o sebe a svou rodinu. Hodnota indexu maskulinity vykazuje číslo 57, takže můžeme říci, že Česká republika je maskulinní společností (The Hofstede Centre, 2016). Charakteristické hodnoty u maskulinní společnosti

je např. mít příležitost hodně vydělávat, získat uznání za dobrou práci, postup na místo na vyšší úrovni (Hofstede, 2007). Hodnota indexu vyhýbání se nejistotě je pro Českou republiku 74. Tato hodnota nám říká, že společnost se silně vyhýbá nejistotě a vyžaduje systém pravidel a nařízení. Na bezpečnost je kladen důraz (The Hofstede Center, 2016). Průcha (2010) tvrdí, že charakteristické vlastnosti pro země, které se silně vyhýbají nejistotě, jsou: národnostní předsudky, xenofobie, nesnášenlivost vůči jiným náboženstvím a ideologiím. Hodnota indexu v dimenzi pragmatismus versus normativismus, dosáhla Česká republika čísla 70, což značí, že v ČR převládá pragmatická společnost. Pro jedince v této společnosti pravda záleží na situaci a kontextu času. Mají sklon být hospodárnější a vytrvalejší při dosažení výsledků. Index dimenze požitků versus omezení má hodnotu 29 pro Českou republiku. Takto nízká hodnota se objevuje u společností, kde se vyskytuje pesimismus a cynismus. Jedinci nekladou příliš velký důraz na uspokojení svých potřeb a volný čas (The Hofstede Center, 2016).

Vietnam: Dosáhl vysoké hodnoty 70 u dimenze vzdálenosti moci a to znamená, že vietnamská kultura je hierarchická. Jedinci buď moc mají, nebo ne. Podřízení dostávají přímé rozkazy a musí je splnit. Hodnota indexu individualismu nabývá hodnoty 20. Z toho vyplývá, že zde převládá kolektivismus. Jedinci dávají přednost zájmům skupiny a společnosti, před svými zájmy. Nejdůležitější jsou však názory a tradice rodiny. Pokud se muž chce oženit, musí se představit rodině své nastávající. Pokud ho rodina partnerky přijme, následuje tradiční ceremoniál zasnoubení, který je téměř důležitější, než svatba. Další příklad může být vztah rodičů s dítětem. Od dětí se očekává, že se ve stáří postarají o své rodiče a nejmladší syn v rodině bydlí s rodiči. Samozřejmostí je také spolužití s prarodiči. Hodnoty 40 nabyl index maskulinity a na jejím základě můžeme tvrdit, že ve Vietnamu převažuje femininní společnost. Kompromisem a vyjednáváním se řeší většina problémů. U dimenze vyhýbání se nejistotě Vietnam dosáhl hodnoty 30, která je oproti České republice velmi nízká. Tento fakt značí, že společnost nevyžaduje přísná pravidla a nejistota pro jedince není stresovým faktorem. U dimenze pragmatismus versus normativismus je hodnota 57. Vietnamská společnost si bude tedy v mnoha ohledech blízká jako Česká republika. Hodnota u dimenze požitků versus omezení je 35 a taktéž je podobná hodnotě, které dosáhla Česká republika. Projevy nebudou příliš odlišné (The Hofstede Centre, 2016).

3.5. Kulturní adaptace

Adaptace může být proces, u kterého se přibližují základní přesvědčení, normy, hodnoty a chování. Adaptaci můžeme chápat také jako stav, který představuje přizpůsobení se jedince na prostředí (Haslberger, 2005). Aby byla adaptace úspěšná, musí mít jedinec pocit jistoty a komfortu v nové kultuře a zároveň co nejmenší stres. Podle Earleyho a Petersona je nezbytné zvyknout si na odlišnou kulturu, přijmout způsoby a tradice (Maertz C., Hassan, & Magnusson, 2009).

3.5.1. Teorie adaptace

Mezi nejznámější teorie mezikulturní adaptace představil Lysgaard (1955), (Chang, 2009) ve studii týkající se studentů z Norska, kteří studovali v USA. Lysgaard zjistil, že proces adaptace kopíruje U-křivku (Ward, Okura, Kennedy, & Kojima, 1998). Z jeho studie vyplývá, že adaptace má tři fáze, a to: 1. Fáze líbánec (*honeymoon stage*), kdy je jedinec zpočátku nadšený z nového prostředí (Lai, Cheng-Ji, 2006). V této fázi má jedinec pozitivní pocity (Brown & Holloway, 2008), 2. Fáze nepřátelství (*hostility stage*) představuje nepřátelství a stres, které jedinec zažívá v novém prostředí, 3. Fáze vyrovnání (*regained stage*) je důležitá pro jedince, jelikož v této fázi je znovu psychicky vyrovnaný (Lai, Cheng-Ji, 2006).

Obr. 2: Model U-křivky

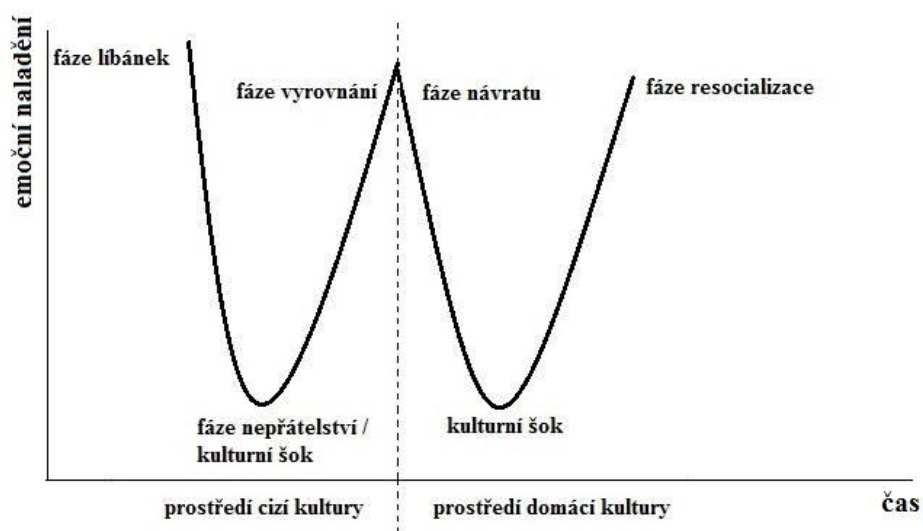
Zdroj: zpracováno dle Lai, Cheng-Ji (2006)

Kalvero Oberg (1960) je autorem obdobného modelu mezikulturní adaptace. Oberg je přesvědčený o tom, že jedinci přebývající v kultuře jím cizí, zažívají kulturní šok,

ale následně se dokážou přizpůsobit (Ward, Okura, Kennedy, & Kojima, 1998). V další kapitole je popsán Obergův model.

John T. Gullahorn a Jeanne E. Gullahornová (1963) rozšířili model U-křivky na model W-křivky. Ke starému modelu přidali tři fáze, ke kterým dochází při návratu jedince do své rodné kultury. Jsou to fáze nadšení z návratu, fáze opětovného kulturního šoku a fáze resocializace, neboli opětovné vyrovnání jedince (Lai, Cheng-Ji, 2006).

Obr. 3: Model W-křivky

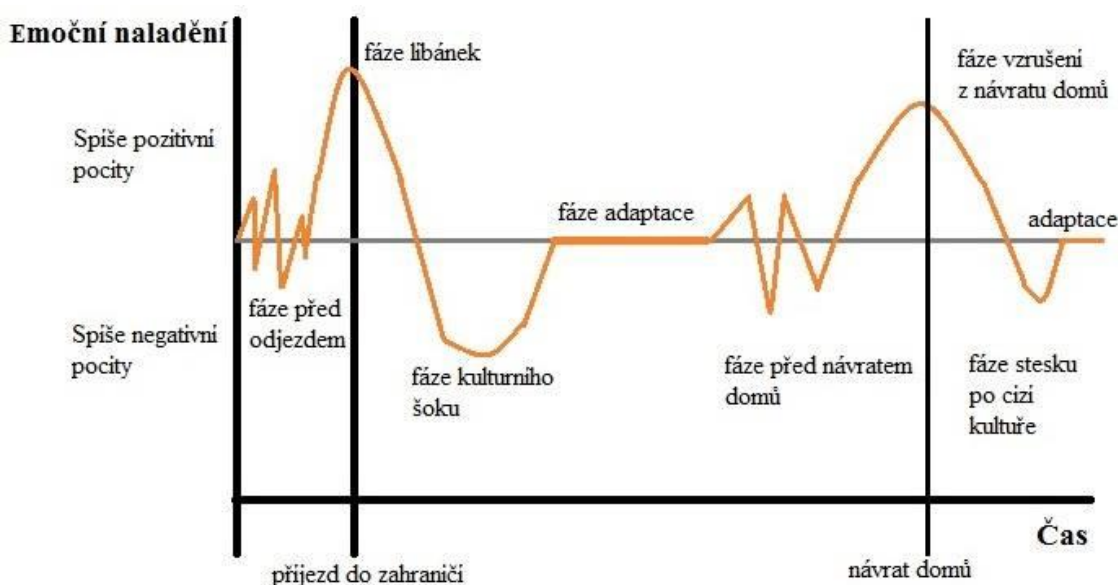
Zdroj: zpracováno dle Lai, Cheng-Ji (2006)

U-křivku zpracovali i jiní autoři a na jejím základě vytvořili své modely. Příkladem může být Brownův akulturační model (*Brown's acculturation model 1980*) skládající se ze čtyř stádií. Jsou to: stádium vzrušení a euforie, stádium kulturního šoku, stádium kulturního stresu neboli částečného vyrovnání a stádium adaptace. Za zmínku určitě stojí i model přechodné zkušenosti od Adlera (*Adler's model of Transitional Experience 1975*). V něm Adler zmiňuje pět fází (Brown & Holloway, 2008). Y. Y. Kimová vytvořila jeden model: „*The Stress-Adaptation-Growth Model*“. Popisuje zde spirálovitý proces, ve kterém jedinec musí čelit jednotlivým situacím v dané kultuře. Díky tomu pak jedinec zvládá výzvy lépe a nakonec se plně adaptuje (Kim, Young Y., 2001).

W. Myles a L. Mitchel popisují jednotlivé fáze adaptace takto (Rajasekar & Renand, 2013): Proces adaptace má počátek před odjezdem a jedinec je emočně rozladěný z cesty

do neznámého prostředí. Poté nastává fáze líbánek, přicházejí první pozitivní pocity. Jedinec se pak setkává s prvotními problémy a přichází akulturační stres. Jakmile stres a problémy překoná, může začít normálně fungovat v novém prostředí a postupem času dochází k adaptaci. Ve chvíli, kdy se jedinec má vrátit do rodné kultury, prožívá nové psychické rozladění. To se však rozplyne, jakmile přijede domů. Po těchto fázích se objevuje fáze stesku po cizí kultuře a nakonec probíhá znovu proces adaptace na rodnou kulturu.

Obr. 4: Fáze kulturní adaptace

Zdroj: Rajasekar & Renand (2013)

Na základě studie L. Brown a I. Holloway „Prvotní fáze mezinárodního pobytu: vzrušení nebo kulturní šok“ („*The initial stage of the international sojourn: excitement or culture shock*“) bylo zjišťováno, jaké pocity převažují u jedinců při setkání se s novou kulturou, konkrétně se zaměřily na pozitivní pocity. Většina studií, například Lygaard nebo Oberg zmiňuje prvotní nadšení („*honeymoon stage*“). Brown a Holloway však zjistily, že to není úplně pravda, jelikož u zkoumaných studentů se objevily i deprese, stres a osamění. K obdobnému závěru dospěla i Colleen Wardová. Ta zjistila, že adaptace na cizí kulturu nezahrnuje vždy fázi líbánek (Brown & Holloway, 2008).

Wardová společně s kolegy definovala dvě oblasti a to psychologickou a sociokulturní oblast přizpůsobení (Ward & Kennedy, 1999). Psychologické přizpůsobení souvisí s psychickou a emoční pohodou. Sociokulturní oblast je spjata se schopností jedince „zapadnout (fit in)“ do cizího prostředí a efektivně v něm fungovat (Sussman, 2000). Tyto

dvě oblasti na sebe vzájemně působí, avšak po stránce koncepční a empirické jsou navzájem vzdálené. Osobnost jedince je silně ovlivněna jeho psychologickou a sociální podporou. Kdežto sociokulturní adaptace vychází z odlišností v dané kultuře, kulturních vědomostí a jazykových dovedností (Ward, Okura, Kennedy, & Kojima, 1998). Tyto dvě oblasti tedy popisují schopnost jedince zvládat život v nové, cizí kultuře (Berry, 2002). Jejich vývoj se liší průběhem času. Společné však mají na začátku problémy, které jedinec pocítuje. Problémy týkající se sociokulturní oblasti se pomalu snižují, až jsou stabilní. Naopak psychický stres se mění postupem času (Ward & Rana-Deuba, 1999).

3.5.2. Kulturní šok

Kulturní šok je jednou z fází procesu adaptace. Člověk, který na delší dobu nebo natrvalo opustí rodnou zemi, občas zapomene na důležité tradice, vztahy, hodnoty, i např. místní kuchyň, kterou měl v oblibě. Tito lidé totiž opouští „domovské prostředí“, kde se cítili bezpečně a jejich životy pak nabírají zcela nový směr (Henry, Hamdi, & Shedid, 2009). Jakmile se jedinec setkává s cizí kulturou, nové kulturní hodnoty a pravidla se mohou zcela lišit od kultury, ve které doposud žil a byl na ní zvyklý. V důsledku neschopnosti reagovat na novou kulturu, nové hodnoty a tradice, zažívá často stres a bezmoc (Winkelman, 1994). Může se jednat o obyčejná gesta a situace z běžného života jako např.: podání ruky, pozdravy, postoje, atd. Od narození se jedinec učí kultuře, ve které žije, ovládá rodný jazyk a tyto dovednosti jsou jeho součástí. Jakmile se však ocitne v novém prostředí, naučené kulturní vzorce už neplatí (Oberg, 1960).

Taková změna může pro jedince znamenat kulturní šok. Antropolog Kalervo Oberg jako první představil pojem kulturní šok. Podle něj ke kulturnímu šoku dochází u jedinců žijících a pracujících v zemi, která má odlišné kulturní prostředí. Zdůraznil, že u každého jedince se kulturní šok projevuje jiným způsobem (Xia, 2009). Kulturního šoku je často diskutován a existuje spousta studií, které zkoumají jeho příčiny vzniku (Rajasekar & Renand, 2013).

3.5.3. Jak se projevuje kulturní šok?

Kulturní šok nemusí mít jen pozitivní vliv na psychiku jedince, je nutné vzít v úvahu i jiné příznaky (Xia, 2009). Tyto projevy se dělí na dvě skupiny: 1) projevy fyzické, u nichž převládá bolest hlavy, spavost, apod., 2) projevy psychologického typu, který je charakteristický hněvem, pocity bezmoci, dezorientace, paranoidní stavy, apod. (Rajasekar & Renand, 2013). Furnham a Bochner studovali tyto projevy a zjistili zajímavé věci.

Z fyzických projevů zaznamenali např. nadměrné mytí rukou, mírné podráždění kůže, velká žízeň a z psychických např. fobie z fyzického kontaktu s jinými lidmi, stesk po rodné zemi, duševní nepřítomnost (Bhawuk & Brislin, 2000). Další z projevů kulturního šoku mohou být: neochota naučit se cizí jazyk, extrémní strach z přepadení, okradení, deprese, pocity úzkosti, atd. (Oberg, 1960). Velká část jedinců však upozorovali jen některé z projevů kulturního šoku. Mezi nejčastější projevy patří deprese, stres, pocity úzkosti a bezmoci (Xia, 2009).

Kulturní rozdíly mezi zeměmi jsou však jedním z nejdůležitějších aspektů ovlivňujících chování a reakce jedince na danou kulturu. Je nutné brát ohled i na délku pobytu a statut jedince (Kolman, 2011). Nahromaděné negativní pocity mohou vést až k dezorientaci a demotivaci jedince adaptovat se na novou kulturu. Extrémem mohou být nepřátelské reakce a nepřátelské vnímání cizí kultury, pokud jedinec podlehně projevům kulturního šoku (Xia, 2009).

Dopady kulturního šoku mohou mít i pozitivní vliv. Podle Adlera je kulturní šok nezbytným krokem v procesu adaptace. Učení se nové kultuře vede totiž k osobnostnímu růstu. Furnham a Bochner ještě uvádí, že díky kulturnímu šoku je možné naučit se pravidla a dovednosti nezbytné k efektivnímu fungování v nové kultuře (Li, 2012).

3.5.4. Fáze kulturního šoku

Typickým modelem zobrazení kulturního šoku je Obergův čtyř-fázový model. Za zmínku stojí i pěti-fázový model, jehož autorem je P. Adler nebo osmi-fázový mezikulturní přizpůsobovací cyklus, který prezentoval Stephen Rhinesmith (Oberg, 1960). Oberg popisuje jednotlivé fáze vývoje kulturního šoku takhle:

- 1) Stádium líbánek („Honeymoon Stage“): V této fázi převládá vzrušení, kladné pocity, euforie z nového prostředí. Může se stát, že jedinec pociťuje stres a úzkost, celkový pohled je však pozitivní. Z pohledu turistů mohou být pocity zkreslené „umělým“ prostředím, tj. hotely, letiště, turistické atrakce (Winkelman, 1994). Tato fáze trvá od několika dní až po půl roku, záleží na situaci (Oberg, 1960).
- 2) Stádium krize/ fáze kulturního šoku: Prvotní euforie a nadšení střídají negativní pocity, jako je hněv, úzkost, deprese (Winkelman, 1994). Příčinou těchto negativních pocitů může být neznalost místního jazyka a další potíže každodenního života (Oberg, 1960). Jedinec může mít paranoidní stavy, kdy si myslí, že ho někdo okrade, podvede nebo napadne. V této fázi je obvyklé přání vrátit se domů (Winkelman,

1994). Pokud tyto problémy jedinec zvládne a je schopen efektivně fungovat, dojde k psychickému vyrovnání. Na druhou stranu, jestliže jedinec neunesse tíhu nového života v cizí kultuře, je pro něho lepší tuto kulturu opustit dřív, než se psychicky zhroutí (Oberg, 1960).

- 3) Stádium přizpůsobení: V této fázi se jedinec přizpůsobuje nové kultuře a učí se v ní žít. Ne každý je schopen se plně adaptovat na novou kulturu. Někdy nastane situace, že je jedinec izolován a žije ve své etnické komunitě. Vyhýbá se tak cizí kultuře a cítí se bezpečněji (většina imigrantů z tzv. první generace se začlenila tímto způsobem). K efektivnímu fungování v nové kultuře je nezbytné, aby se jedinec přizpůsobil a adaptoval. Musí se naučit jazyk a řešit každodenní situace. V tomto stádiu se snižují negativní pocity z nového prostředí a schopnost chápat novou kulturu se zvyšuje. Proces přizpůsobování je pomalý a může občas dojít ke krizi (Winkelman, 1994).
- 4) Stádium adaptace: Jedinec se téměř přizpůsobil cizí kultuře. Přijal kulturní vzorce a dokáže efektivně řešit nesnáze. Zvládá orientaci v cizí kultuře, projevy úzkosti a deprese se už neobjevují. Občas může být trochu napjatý, ale s převzetím nových kulturních hodnot, tohle napětí zmizí. Aby jedinec dovršil proces přizpůsobení, musí si užívat novou kulturu. To neznamená pouze jíst a pít, ale také přijmout návyky, tradice, atd., musí ho to bavit a neměl by cítit odpor (Oberg, 1960). Proces úplného přizpůsobení je zdoluhavý a složitý. Jedinci cítí změnu a získávají bikulturní identitu (Winkelman, 1994).

3.6. Individualismus, kolektivismus a jeho měření

Velká část lidí ve světě žije ve společnosti, kde je zájem většiny kladen výš než zájem jednotlivce. Taková společnost se nazývá kolektivistická. Do první skupiny, do které patříme, je rodina. U většiny kolektivistických společností znamená rodina jistý počet lidí (např. rodiče, sourozenci, prarodiče, strýcové, tety apod.). S přibývajícím věkem si jedinec uvědomuje svou roli ve skupině, která je označována slovem „my“. Tento vztah vzniká přirozeně a skupina, do níž patří, ho chrání před různými nesnázemi v životě. Jedinec je této skupině věrný a porušení důvěry je to nejhorší, čeho by se mohl dopustit (Hosftede, 2007).

Ve světě existuje i menšina lidí, v jejichž společnosti převažuje zájem jedince nad zájmy skupiny. Takovým společnostem říkáme individualistické. Jedinci se zde rodí do rodin, které se převážně skládají z rodičů a sourozenců, příbuzní žijí jinde. Děti se

od útlého věku naučí myslet o sobě jako o „já“. Cílem takové výchovy je naučit se co nejvíce samostatnosti a neočekává se zde závislost na skupině (Hofstede, 2007).

Individualismus a kolektivismus lze považovat za opačné póly dimenze národních kultur. Skór individualismu je zpravidla nízký v kolektivistických zemích a naopak vysoký v zemích typických pro individualistickou společnost (Hofstede, 2007).

3.6.1. Dotazník INDCOL

Singelis a Triandis (1995) jsou autoři testu INDCOL a rozlišují dvě dimenze individualismu a kolektivismu. Jsou to vertikální a horizontální. Vertikální dimenze rozlišuje vztah učitel-žák, nadřízený-podřízený, rodič-dítě, zatímco v horizontální dimenzi je kladen důraz na statusovou podobnost, tj. partneři, kamarádi, kolegové, sousedi, atd. Dimenze horizontální kolektivismu je založena stejném společenském statusu, kdežto dimenze vertikálního kolektivismu vychází z ochoty přizpůsobit se cílům skupiny, obětování se pro užitek celku a sžít se představou povinnosti. Můžeme tedy konstatovat, že vertikální kolektivisté staví na první místo povinnosti, kdežto horizontální kolektivisté kooperaci. U vertikálních individualistů je zřejmá orientace na úspěch a u horizontálních individualistů orientace na jedinečnost (Triandis 1995: str. 44; in Bartoš, 2010).

V testu se objevují postojové otázky, které měří míru souhlasu s jednotlivými výroky. Dotazník obsahuje 32 výroků, které jsou měřeny na sedmibodové škále. Každý z výroků patří do 1 ze 4 subdimenzí individualismu/ kolektivismu. Jak již bylo zmíněno, jsou to tyto subdimenze: vertikální individualismus (VI), horizontální individualismus (HI), vertikální kolektivismus (VK) a horizontální kolektivismus (HK). Teoretický koncept těchto subdimenzí je znázorněn na obrázku č. 4.

Obr. 5: Teoretické koncepty

	Vertikální		Horizontální	
	Kolektivismus	Individualismus	Kolektivismus	Individualismus
Jáství	Odlišný status	Odlišný status	Stejný status	Stejný status
	Závislé na ostatních	Nezávislé na ostatních	Závislé na ostatních	Nezávislé na ostatních
Fiskeho orientace	Obecné sdílení	Tržní oceňování	Obecné sdílení	Tržní oceňování
	Dělení na základě mocenského postavení	Dělení na základě mocenského postavení	Rovné dělení	Rovné dělení
Hodnoty podle Rokeache	Malá rovnost	Malá rovnost	Velká rovnost	Velká rovnost
	Malá svoboda	Velká svoboda	Malá svoboda	Velká svoboda
Politický systém ⁶	Fašismus	Tržní demokracie	Komunismus	Sociální demokracie

Zdroj: Singelis - Triandis (1995, str. 247); in Bartoš 2010.

4. Empirická část

4.1. Představení vlastního výzkumu

Následující kapitola uvádí základní charakteristiky výzkumu zkoumající především míru individualismu/ kolektivismu u příslušníků vietnamské minority v oblasti Uherského Hradiště. První podkapitola popisuje cíl výzkumu, v druhé kapitole je představen soubor respondentů a je rozdělen podle jednotlivých charakteristik. Dále jsou popsány metody, které byly použité při získávání dat a následně samotný výzkum.

4.2. Cíl výzkumu

V teoretické části byly popsány poznatky z teorie a výzkumu interkulturní psychologie, které se zabývají otázkou střetu odlišných kultur. V praktické části této bakalářské práce je hlavním cílem zjistit, jaké subdimenze individualismu/ kolektivismu převládají u vybraného vzorku respondentů. Důležité aspekty jsou pohlaví, délka pobytu v České republice, věk a vzdělání.

4.3. Charakteristika výzkumného vzorku

Respondenti byli vybráni metodou prostého záměrného výběru. Jednotlivci museli splňovat vlastnosti níže uvedené:

- 1) Jednotlivci museli být Vietnamci
- 2) Respondenti se musí nacházet v kulturním prostředí České republiky, konkrétně v Uherském Hradišti.
- 3) Respondenti musí v tomto kulturním prostředí dlouhodobě pobývat, tzn. žít, pracovat nebo studovat.

Na základě života v Uherském Hradišti, jsem získala vybrané respondenty k tomuto výzkumu. S respondenty se znám řadu let, tím pádem stačilo navázat kontakt a požádat jednotlivé respondenty o spolupráci na mém výzkumu. Pro lepší srozumitelnost, je respondentům dotazník přeložen do Vietnamštiny. Vzor dotazníku i jeho překlad se nachází v kapitole Přílohy. Z hromadného setkání s respondenty jsem získala čtyřicet sedm respondentů, kteří byli ochotní vyplnit tištěný dotazník. Dalších 15 respondentů jsem osobně navštívila následující dny. Celkově se dotazníkového šetření zúčastnilo 62 respondentů, z toho 31 respondentů bylo mužského pohlaví a 31 respondentů ženského pohlaví.

Tabulka č. 1 zobrazuje věkové rozdělení respondentů. V rozmezí věkové skupiny 51-65 let, byl zjištěn největší počet jedinců, tj. celkem 25. Věková skupina 41-50 let vykazuje srovnatelný počet jedinců, a to 23. Průměrný věk zkoumaného vzorku je 47 let. Dá se tedy konstatovat, že v Uherském Hradišti žijí převážně starší Vietnamci.

Tab. 1: Rozdělení věkových skupin respondentů

Věk	n	%
25-40 let	14	22,59
z toho žen	8	57,1
z toho mužů	6	42,9
41-50 let	23	37,09
z toho žen	18	78,3
z toho mužů	5	21,7
51-65 let	25	40,32
z toho žen	5	20
z toho mužů	20	80

Tabulka č. 2 zachycuje celkovou délku pobytu jedinců v Uherském Hradišti. Největší počet jedinců zde žije v rozmezí 11-20 let. Počet žen má největší zastoupení právě v této skupině, naopak nejvíce jedinců mužského pohlaví zde žije 21-30 let. Průměrná délka pobytu je 20,5 let.

Tab. 2: Délka pobytu respondentů v Uherském Hradišti

Délka pobytu	n	%
1-10 let	9	14,52
z toho žen	7	77,8
z toho mužů	2	22,2
11-20 let	24	38,71
z toho žen	15	62,5
z toho mužů	9	37,5
21-30 let	18	29,03
z toho žen	7	38,9
z toho mužů	11	61,1
31-40 let	11	17,74
z toho žen	2	18,2
z toho mužů	9	81,8

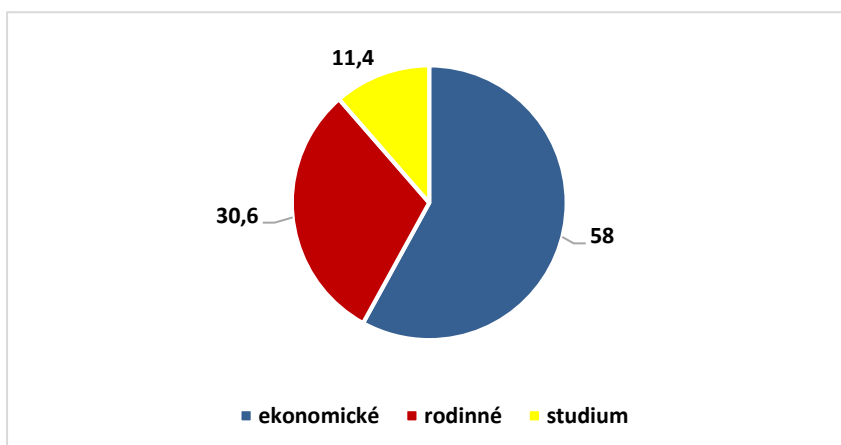
Tabulka č. 3 obsahuje důvody, které vedlo jedince k příjezdu do Uherského Hradiště. Hlavní motivací byly ekonomické důvody. Respondenti také uvedli, že hnacím motorem, byla vidina peněz a lepší životní úroveň. Zpočátku většina pracovala ve výrobních továrnách, někteří jedinci však začali hned podnikat. Podnikání na základě živnostenského oprávnění a větší zisk byl velkou motivací. Vietnamci, kteří původně přijeli do Uherského Hradiště pouze jako pracovní síla, si otevřeli stánky s oblečením. Dnes už v Uherském Hradišti nenajdeme žádné tržnice s oblečením, obchod se totiž přesunul do kamenných prodejen. Naopak zde najdeme např. nehtová studia a rychlá občerstvení, jelikož Vietnamci pronikli i do sféry služeb.

V dotazníku 19 respondentů uvedlo jako důvod příjezdu rodinu. Je to z toho důvodu, že zezáčátku do Uherského Hradiště přijel pouze jeden nebo dva členové rodiny, aby vybudovali tzv. „zázemí“ pro rodinu. Následně přijel zbytek rodiny, který se staral o chod domácnosti nebo v případě dětí, šlo o studium. To vysvětluje poslední odpověď. Jedná se o členy rodiny, kteří přijeli do České republiky v dospělosti a studují za účelem naučení se místního jazyku.

Tab. 3: Důvody příjezdu respondentů do Uherského Hradiště

Důvody	n	%
ekonomické	36	58
rodinné	19	30,6
studium	7	11,4

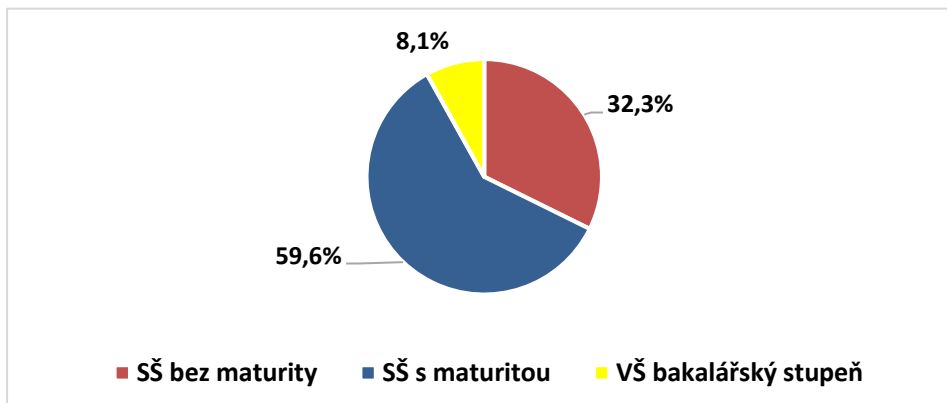
Graf 2: Procentuální vyjádření důvodů příjezdu respondentů do Uherského Hradiště

V grafu č. 3 lze pozorovat, že nejvíce jedinců dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou, tj. 37 respondentů. Dalších 20 jedinců dosahuje středoškolského vzdělání bez maturity. V Uherském Hradišti se nachází pouze 5 vysokoškolsky vzdělaných jedinců,

z toho 2 jsou ženy a 3 jsou muži. Z tabulky č. 4 vyplývá, že na vzdělání nemá vliv pohlaví. Počet jedinců mužského pohlaví je velmi podobný jak počet jedinců ženského pohlaví.

Graf 3: Procentuální vyjádření nejvýše dosaženého vzdělání

Tab. 4: Nejvýše dosažené vzdělání

Vzdělání	n	%
SŠ bez maturity	20	32,3
z toho žen	10	50
z toho mužů	10	50
SŠ s maturitou	37	59,6
z toho žen	19	51,4
z toho mužů	18	48,6
VŠ bakalářský stupeň	5	8,1
z toho žen	2	40
z toho mužů	3	60

4.4. Technika sběru dat

V této bakalářské práci byla pro výzkum použita technika dotazníkového šetření. Dotazník byl sestaven podle vzoru testu INDCOL (Singelis, Triandis, Bhawuk, & Gelfand, 1995), který měří míru individualismu/ kolektivismu u jedinců. Dotazníkové šetření bylo provedeno přímým způsobem. Využila jsem osobního setkání na jedné z každoročních vietnamských slavností, kdy se schází velká část Vietnamců v kulturním centru Uherského Hradiště.

4.5. Analýza dat získaných z dotazníku

Po sesbírání odpovědí, byla data zpracována tak, že jsem vypočítala průměrnou hodnotu pro jednotlivé subdimenze individualismu a kolektivismu. K posouzení míry individualismu/ kolektivismu jsem provedla statistickou analýzu.

1) Vliv pohlaví na míru individualismu a kolektivismu

Statistická hypotéza:

H0: Muži a ženy se v míře individualismu, kolektivismu a jejich subdimenzích neliší.

H1: Muži a ženy se v míře individualismu, kolektivismu a jejich subdimenzích liší.

Test je proveden na hladině významnosti 0,05, tedy s 5% rizikem omylu. Na této hladině budou testovány vztahy pro všechny ostatní hypotézy.

Před zvolením vhodného testu je nutné ověřit normální rozložení dat ve skupinách Shapiro-Wilkovým testem (viz Příloha 3).

Všechny p-hodnoty testů kromě skupiny žen v subdimenzi HI jsou vyšší, než zvolená hladina významnosti 0,05. Data tedy téměř ve všech výběrech pochází z normálního rozložení. Použila jsem pro ně tedy dvouvýběrový t-test. Pro subdimenzi HI, která u žen vykazuje porušení normálního rozložení, je použita neparametrická obdoba t-testu, a to Mann-Whitney U test.

Tab. 5: Výsledky t-testu

Proměnná	t-testy; grupováno: Pohlaví								
	Průměr M	Průměr Ž	t	sv	p	Smodch. M	Smodch. Z	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
VI	3,39	3,49	-0,348	60	0,729	1,192	1,247	1,094	0,806
VC	3,49	3,64	-0,661	60	0,511	0,819	0,938	1,312	0,461
HC	2,62	2,76	-0,463	60	0,645	1,097	1,231	1,258	0,533
VI+HI	6,75	6,76	-0,018	60	0,986	2,254	2,142	1,107	0,783
VC+HC	6,21	6,39	-0,388	60	0,699	1,677	1,959	1,364	0,400

Předpokladem t-testu není pouze normální rozložení dat, ale také homogenita rozptylů, která je ověřena F-testem. P-hodnoty F-testů (poslední sloupce tabulky) jsou vyšší, než zvolená hladina významnosti 0,05. Homogenita rozptylů je tedy splněna.

Tab. 6: Mann-Whitneyův U Test

Proměnná	Mann-Whitneyův U Test Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$			
	Sčt poř. M	Sčt poř. Z	Z	p-hodn.
HI	999	954	0,310	0,757

P-hodnoty t-testů i Mann-Whitney testu (vyznačeny tučně) jsou všechny vyšší, než zvolená hladina významnosti. Muži a ženy se v míře individualismu, kolektivismu či uvedených subdimenzí statisticky významně neliší.

2) Vliv vzdělání na míru individualismu a kolektivismu

Statistická hypotéza:

H0: Vzdělání nemá na individualismus, kolektivismus a jejich subdimenze statisticky významný vliv

H1: Vzdělání má na individualismus, kolektivismus a jejich subdimenze statisticky významný vliv

Před samostatným testováním hypotéz je nutné ověřit normální rozložení dat ve skupinách Shapiro-Wilkovým testem.

Všechny p-hodnoty testů kromě skupiny SŠ bez maturity subdimenze HI a skupiny VŠ bakalářský stupeň subdimenze VC jsou vyšší, než zvolená hladina významnosti 0,05 (viz Příloha 4). Data jsou téměř ve všech výběrech normálně rozložena. Použitá je pro ně analýza rozptylu. Sledovány jsou totiž více, než dva výběry (viz Příloha 5). Pro subdimenzi HI a VC je použita neparametrická obdoba analýzy rozptylu, a to Kruskal-Wallisův test.

Předpokladem analýzy rozptylu není pouze normální rozložení dat, ale také homogenita rozptylů, která je ověřena F-testem. P-hodnoty F-testů u subdimenze VI a VI+HI jsou vyšší, než zvolená hladina významnosti 0,05 (viz Příloha 6).

P-hodnoty F-testů u subdimenze HC a VC+HC jsou nižší než zvolená hladina významnosti 0,05. Předpoklad homogenity rozptylů není splněn. Pro tyto proměnné je použitý Welchův test, který je upraven pro nehomogenní rozptyly (viz Příloha 7).

Tab. 7: Kruskal-Wallisova ANOVA (HI)

Kruskal-Wallisova ANOVA založ na poř.; HI Nezávislá (grupovací) proměnná : Dosažené vzdělání Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=62) = 12,44053$ p = ,0020			
Závislá: HI	Počet platných	Součet pořadí	Prům. Pořadí
SŠ bez maturity	20	463,500	23,17500
SŠ s maturitou	37	1218,500	32,93243
VŠ bakalářský stupeň	5	271,000	54,20000

Statisticky významné rozdíly dle dosaženého vzdělání byly nalezeny u individualismu a jeho subdimenzích (viz Tab. 12). U subdimenze HI byly nalezeny statisticky významné rozdíly podle vzdělání. U kolektivismu statisticky významné rozdíly nalezeny nebyly (viz Tab. 13).

Tab. 8: Kruskal-Wallisova ANOVA (VC) I

Kruskal-Wallisova ANOVA založ na poř.; VC Nezávislá (grupovací) proměnná : Dosažené vzdělání Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=62) = ,9148826$ p = ,6329			
Závislá: VC	Počet platných	Součet pořadí	Prům. Pořadí
SŠ bez maturity	20	673,500	33,67500
SŠ s maturitou	37	1153,500	31,17568
VŠ bakalářský stupeň	5	126,000	25,20000

Mezi kterými skupinami existuje v individualismu statisticky významný rozdíl, se zjistí pomocí testů mnohonásobného srovnávání. Metody mnohonásobného srovnávání se dle použitého testu liší. Při testování analýzou rozptylu je použitý Schéffeho test (viz Příloha 8 a 9) a při testování Kruskal-Wallisovým testem je použito vícenásobné porovnávání p-hodnot (viz Příloha 10).

U individualismu celkově i u obou jeho subdimenzí byly nalezeny statisticky významné rozdíly mezi respondenty s bakalářským titulem a ostatními. Dle průměrů (u Shéffeho testů) či průměrného pořadí (u porovnání p-hodnot) lze vidět, že respondenti s bakalářským titulem dosahují vyšší míry vertikálního i horizontálního individualismu, stejně jako u celkového individualismu.

Na základě výše popsaných testů, zamítáme hypotézu H_0 a přijímáme hypotézu H_1 , jelikož byla prokázána závislost mezi jedinci s vysokoškolským vzděláním a subdimenzích individualismu i celkového individualismu.

3) Vliv věku a délky pobytu na míru individualismu a kolektivismu

Statistická hypotéza:

H0: Věk a délka pobytu nemá na individualismus, kolektivismus a jejich subdimenze statisticky významný vliv.

H1: Věk a délka pobytu má na individualismus, kolektivismus a jejich subdimenze statisticky významný vliv.

Před zvolením vhodného testu musíme ověřit normální rozložení dat ve skupinách Shapiro-Wilkovým testem. Normální rozložení vykazuje vertikální individualismus, celkový individualismus, celkový kolektivismus a délku pobytu v letech (viz Příloha 11).

Závislost míry individualismu i kolektivismu na věku je ověřen neparametrickým Spearmanovým korelačním test, protože věk nepochází z normálního rozložení (viz Tab. 18).

Tab. 9: Spearmanův korelační test 1

Dvojice proměnných	Spearmanovy korelace ChD vynechány párově Označ. korelace jsou významné na hl. p <,05000		
	Spearman R	t(N-2)	p-hodn.
VI & Věk	-0,035	-0,270	0,788
HI & Věk	-0,094	-0,734	0,466
VC & Věk	0,057	0,439	0,662
HC & Věk	0,122	0,950	0,346
VI+HI & Věk	-0,058	-0,454	0,652
VC+HC & Věk	0,147	1,155	0,253

Jelikož jsou všechny p-hodnoty testu významnosti korelačního koeficientu větší, než zvolená hladina významnosti 0,05, nejsou závislosti statisticky významné. Mezi věkem a mírou individualismu či kolektivismu neexistuje statisticky významná souvislost. Zamítáme tedy hypotézu H1 a přijímáme hypotézu H0.

Závislost míry individualismu i kolektivismu je ověřen neparametrickým Spearmanovým korelačním testem. I když jsou některé proměnné normálně rozloženy, neexistuje mezi nimi a délkou pobytu lineární vztah, který je předpokladem pro užití parametrického Pearsonova korelačního koeficientu.

Tab. 10: Spearmanův korelační test 2

Dvojice proměnných		Spearmanovy korelace ChD vynechány párově Označ. korelace jsou významné na hl. p <,05000		
		Spearman R	t(N-2)	p-hodn.
VI	& Délka pobytu v letech	-0,033	-0,257	0,798
HI	& Délka pobytu v letech	0,122	0,948	0,347
VC	& Délka pobytu v letech	0,008	0,065	0,948
HC	& Délka pobytu v letech	0,163	1,279	0,206
VI+HI	& Délka pobytu v letech	0,037	0,289	0,774
VC+HC	& Délka pobytu v letech	0,132	1,035	0,305

Jelikož jsou všechny p-hodnoty testu významnosti korelačního koeficientu větší, než zvolená hladina významnosti 0,05, nejsou závislosti statisticky významné. Mezi délkou pobytu a mírou individualismu či kolektivismu neexistuje statisticky významná souvislost.

4) Vliv věku na míru individualismu a kolektivismu

Statistická hypotéza:

H0: Věk nemá na individualismus, kolektivismus a jejich subdimenze statisticky významný vliv.

H1: Věk má na individualismus, kolektivismus a jejich subdimenze statisticky významný vliv.

Než začneme testovat dané hypotézy, je nutné ověřit normální rozložení dat ve skupinách Shapiro-Wilkovým testem.

Normální rozložení je porušeno u kategorie 51 - 65 let subdimenze VI, 41 – 50 let subdimenze VC a 25 – 40 let u celkového individualismu (viz Příloha 12). Sledovány jsou totiž více, než dva výběry, proto byl ověřen předpoklad shody rozptylů (viz Příloha 13, 14, 15). Pro subdimenzi HI a VC je použita neparametrická obdoba analýzy rozptylu, a to Kruskal-Wallisův test (viz následující tabulky).

Tab. 11: Kruskal-Wallisova ANOVA (VI)

Kruskal-Wallisova ANOVA založ na poř.; VI Nezávislá (grupovací) proměnná : Věk Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=62) = 2,656336$ p = ,2650			
Závislá: VI	Počet platných	Součet pořadí	Prům. Pořadí
25 - 40 let	14	501,00	35,786
41 - 50 let	23	616,00	26,783
51- 65 let	25	836,00	33,440

Tab. 12: Kruskal-Wallisova ANOVA (VC) 2

Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; VC Nezávislá (grupovací) proměnná : Věk Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=62) = 2,382590$ p = ,3038			
Závislá: VC	Počet platných	Součet pořadí	Prům. Pořadí
25 - 40 let	14	416,500	29,7500
41 - 50 let	23	643,500	27,9783
51- 65 let	25	893,000	35,7200

Tab. 13: Kruskal-Wallisova ANOVA (VI+HI)

Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; VI+HI Nezávislá (grupovací) proměnná : Věk Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=62) = 5,792704$ p = ,0552			
Závislá: VI+HI	Počet platných	Součet pořadí	Prům. Pořadí
25 - 40 let	14	532,00	38,000
41 - 50 let	23	565,00	24,565
51- 65 let	25	856,00	34,240

Statisticky významný rozdíl ve věkových kategoriích byl nalezen pouze u subdimenze horizontálního individualismu, proto je proveden následující test mnohonásobného porovnávání (viz Příloha 16).

Statisticky významný rozdíl byl nalezen mezi kategoriemi 25 – 40 let a 41 – 50 let. Lidé ve věku 25 - 40 let vykazují nižší míru horizontálního individualismu, než lidé ve věku 41 – 50 let.

Na základě výše provedených testů zamítáme hypotézu H_0 a přijímáme hypotézu H_1 , jelikož byl prokázán statisticky významný rozdíl u některých kategorií.

4.6. Shrnutí

Na základě statistické analýzy se neprokázala odlišnost mezi muži a ženami v míře individualismu či kolektivismu. Hodnoty jsou obdobné.

Respondenti s bakalářským titulem dosahují vyšší míry celkového individualismu, to znamená, že jsou nezávislí na svém okolí, orientují se jak na úspěch, tak i na svou jedinečnost. Naopak respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou i bez maturity upřednostňují statusovou podobnost (přátelské a sousedské vztahy).

Věk a délka pobytu respondentů neovlivňuje jejich míru individualismu nebo kolektivismu. Mezi věkem a mírou individualismu či kolektivismu neexistuje statisticky významná souvislost.

U rozdělení věkových skupin respondentů byl nalezen rozdíl mezi kategoriemi 25 – 40 let a 41 – 50 let. Lidé ve věku 25 - 40 let vykazují nižší míru horizontálního individualismu, než lidé ve věku 41 – 50 let. To znamená, že věková skupina 25 – 40 let upřednostňuje více svobodu a rovnost mezi jedinci.

5. Diskuze

Smyslem této bakalářské práce na základě dotazníkového šetření bylo přiblížit, jaká je míra individualismu či kolektivismu u příslušníků vietnamské minority na území Uherského Hradiště.

Hlavní téma pro diskuzi je zjištění závislosti mezi individualismem a kolektivismem na základě postojových otázek v dotazníku. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 62 respondentů, což můžeme považovat za relativně malý počet vzhledem k tomu, že v Uherském Hradišti a jeho okolí žije cca 200 Vietnamců. Rozesláno bylo 150 dotazníků, ale bohužel ne všichni respondenti byli natolik důvěřiví a ochotní ho vyplnit. Dalším faktorem, který ovlivnil výzkum, byla nepřítomnost velké části respondentů, kteří se nacházeli na dovolené ve Vietnamu (1 – 4 měsíce). Obrátila jsem tedy svou pozornost na vietnamské slavnosti a požádala respondenty o spolupráci. Všichni respondenti měli na výběr mezi elektronickou verzí a tištěnou verzí dotazníku. Tištěná verze dotazníku a manipulace s tužkou byla přijatelným nástrojem pro všech 62 respondentů.

Jak ukázaly statistické analýzy, pohlaví nemá vliv na míru individualismu nebo kolektivismu. Mezi muži a ženami tedy není rozdíl v míře individualismu či kolektivismu. Může to být dáno evropským způsobem myšlení, kdy žena a muž jsou si rovni. Vysokoškolsky vzdělaní jedinci jsou více individualisticky orientovaní než jedinci se středoškolským vzděláním. Je to podmíněno faktem, že mladí lidé, kteří studovali v České republice, převzali zdejší způsob myšlení, který je více individualisticky orientovaný než například způsob myšlení ve Vietnamu. Vietnam a mnoho asijských států jsou totiž charakteristické kolektivistickou společností, kde zájem skupiny je vyzdvižen nad zájmem jedince.

Věkové skupiny vykazují rozdíl, a to takový, že starší obyvatelstvo je více kolektivisticky orientované. Můžeme to přisuzovat tomu, že mladí lidé se dokáží rychleji přizpůsobit novému prostředí.

Délka pobytu jedinců v Uherském Hradišti na tuto orientaci nemá vliv. Podle mého názoru jsou starší obyvatelé Uherského Hradiště kolektivisticky orientovaní z důvodu kulturního prostředí, ve kterém se narodili a vyrůstali. V tomto ohledu může dojít ke střetu názorů mezi mladšími a staršími generacemi. České vzorce chování se totiž odrážejí výrazněji do života mladých lidí, kteří se chovají více česky než vietnamsky.

6. Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá individualismem a kolektivismem u příslušníků vietnamské minority na území Uherského Hradiště. V teoretické části této práce byla využita česká a zahraniční literatura, vědecké články související s interkulturní komunikací a interkulturní psychologií. Úvod teoretické části je věnován základním pojmům z interkulturní psychologie, jako je kultura, adaptace, kulturní šok, atd. Dále je zde ukázán výzkum holandského vědce Geerta Hofstedeho, na jehož základě jsou porovnány národní kultury České republiky a Vietnamu. Následně jsou vysvětleny teorie týkající se kulturní adaptace, kulturního šoku atd.

Empirická část se věnuje výzkumu této práce a jsou zde představeny zjištěná data o Vietnamcích žijících na území Uherského Hradiště. Díky samotnému výzkumu lze popsat míru individualismu/ kolektivismu jedinců žijících v tomto malém městě. Kvantitativní metoda byla použita k získávání dat prostřednictvím tištěných dotazníků. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 62 respondentů, kde 31 jedinců bylo mužského pohlaví a 31 jedinců ženského pohlaví. Díky tomuto dotazníku jsem získala odpovědi, se kterými jsem dál pracovala. Dotazník byl sestaven dle testu INDCOL (Singelis, Triandis, Bhawuk, & Gelfand, 1995). Data, která byla získána z dotazníkového šetření, poskytla informace o pohlaví, věku respondentů, délce pobytu a důvodu příjezdu do Uherského Hradiště. Další část dotazníku se věnovala zjišťování míry individualismu/ kolektivismu pomocí postojových otázek měřených na sedmibodové škále.

Na základě analýzy výsledků dotazníkového šetření jsem došla k závěru, že Vietnamci žijící v Uherském Hradišti, přijeli z ekonomických důvodů, tzn. za prací a výdělkem. Z výsledků dotazníku taktéž vyplývá, že jedinci, kteří zde žijí méně jak deset let, přijeli převážně za rodinou. Mladší obyvatelstvo (do 30ti let) dle výsledků přijelo za studiem a následně za prací. Objevuje se u nich vyšší míra individualismu. Jsou to jedinci, kteří jsou schopni přizpůsobit se novému prostředí rychleji, než starší lidé. Průměrný věk Vietnamců žijících v Uherském Hradišti je 47 let. Z toho vyplývá, že zde žijí převážně starší lidé. Výsledky analýzy poukázaly na souvislost mezi vzděláním a mírou individualismu/ kolektivismu. Jedinci s bakalářským titulem vykazují mnohem větší míru individualismu, než jedinci se středoškolským vzděláním, ať už s maturitou či bez maturity. Rozdíl v míře individualismu/ kolektivismu u žen a mužů není zřetelný. Podle mého názoru se velká část Vietnamců, kteří žijí v Uherském Hradišti, plně adaptovala na českou kulturu.

Nemají problém s řešením každodenních problémů a dokáží v české kultuře efektivně fungovat.

Seznam použité literatury

- Bartoš, F. (2010). *Individualismus a kolektivismus v české populaci a jejich souvislosti s narcismem*. Sociológia 42(2), p247.
- Berry, J. (2002). *Cross-cultural psychology: Research and applications*. Cambridge University Press. ISBN 0-521-64152-7.
- Bhawuk, D., & Brislin, R. (2000). Cross-cultural Training: A Review. *Applied psychology*, 49(1), pp. 162-191.
- Brown, L., & Holloway, I. (2008). The initial stage of the international sojourn: excitement or culture shock? *British Journal of Guidance & Counselling*, 36(1), pp. 33-49.
- Čeněk, J., Brešová, J., & Smolík, J. (2013). *Interkulturní psychologie: současný výzkum a aplikace*. 1. vyd. Brno, ČR: Mendelova univerzita v Brně. ISBN 978-80-7375-750-2.
- Geist, B. (1992). *Sociologický slovník*. Praha. ČR: Victoria Publishing. ISBN 80-85605-28-7.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. 1. vyd. Praha. ČR: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- Gullahorn, J. T. and Gullahorn, J. E. (1963), *An Extension of the U-Curve Hypothesis*. *Journal of Social Issues*, 19, pp. 33-47.
- Hartl, P., Hartlová H. (2015). *Psychologický slovník*. 3. aktualizované vydání. Praha. ČR: Portál. ISBN 0-07-143959-5.
- Haslberger, A. (2005). Facets and dimensions of cross-cultural adaptation: refining the tools. *Personnel Review*, 34(1), pp. 85-109.
- Henry, H., Hamdi, N., & Shedid, G. (2009). The continuing bonds of US expatriates living in Egypt. *International Journal of Intercultural Relations*, 33(1), pp. 1-10.
- Hofstede, G., Hofstede, G., J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. 3rd ed. New York. USA: McGraw-Hill. ISBN 0-07-143959-5.
- Hofstede, G., Hofstede, J. (2007). *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha. ČR: Linde. ISBN 978-80-86131-70-2.
- Chang, W. - W. (2009). Schema adjustment in cross-cultural encounters: A study of expatriate international aid service workers. *International Journal of Intercultural Relations*, 33(1), pp. 57-68.

Cheng-Ji, L. (2006). *Sociocultural adaptation and intercultural sensitivity among international instructors of teaching English as a foreign language (TEFL) in universities and colleges in Taiwan*. ProQuest. 19(3), pp. 241-255.

Kim, Y., Y. (2001) *Becoming intercultural: an integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks. Calif.: Sage Publications. p321. ISBN 08-039-4488-8.

Kolman, L. (1996). *Komunikace mezi kulturami: psychologie interkulturních rozdílů*. Vyd. 1. ČZU PEF Praha. ČR: Credit. p188. ISBN 978-80-213-0735-3.

LI, D. (2012). Culture Shock and Its Implications for Cross-Cultural Training and Culture Teaching. *Cross-Cultural Communication*, 8(4), pp. 70-74. ISSN 1712-8358.

Lukášová, R. (2010). *Organizační kultura a její změna*. 1. vyd. Praha. ČR: Grada. p238. ISBN 978-80-247-2951-0.

Maertz, C., Hassan, A., & Magnusson, P. (2009). When learning is not enough: A process model of expatriate adjustment as cultural cognitive dissonance reduction. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 108(1), pp. 66-78.

Manrai, L., Manrai, A. (2011). Hofstede's cultural Dimensions and tourist behaviors: A review and conceptual Framework. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*, 16(31), pp. 23-47.

Maříková, H., Petrusek, M., & Vodáková, A. (1996). *Velký sociologický slovník: I. svazek, A-O*. Praha. ČR: Karolinum. ISBN 80-7184-164-1.

Morgensternová, M., Šulová, L. (2007). *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. 1. Vyd. Praha. ČR: Karolinum. p218. ISBN 978-802-4613-611.

National cultural dimensions. *The Hofstede Center* [online]. 2016 [cit. 2016-11-11]. Dostupné z: <http://geert-hofstede.com/national-culture.html>

Nesvadbová, L., Lapková, E., & Rutsch, J. (1992). *Dlouhodobé sledování zdravotního stavu krajanů – Čechů z černobylské oblasti Ukrajiny po jejich přesídlení do České republiky*. Praha. ČR: Ústav tropického zdravotnictví a Katedra tropů Institutu doškolování lékařů a farmaceutů. Rukopis.

Oberg, K. (1960). Cultural shock: Adjustment to new cultural environments. *Practical anthropology*, 7(4), pp. 177-182.

- Průcha, J. (2010). *Interkulturní komunikace*. 1. Vyd. Praha. ČR: Grada. p199. ISBN 978-80-247-3069-1.
- Průcha, J. (2010). *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha. ČR: Portál. p220. ISBN 978-807-3677-091.
- Rajasekar, J., & Renand, F. (2013). Culture Shock in a Global World: Factors Affecting Culture Shock Experienced by Expatriates in Oman and Omani Expatriates Abroad. *International Journal of Business and Management*, 8(13), p144.
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. P. S., & Gelfand, M. J. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research*, 29(3), pp. 240-275.
- Sussman, N. (2000). The dynamic nature of cultural identity throughout cultural transitions: Why home is not so sweet. *Personality and Social Psychology Review*, 4(4), pp. 355-373.
- Trbola, R., Rákoczyová, M. (2010). *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. 1. vyd. Praha. ČR: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-067-7.
- Uherek, Z., Valášková, N., & Brouček, S. (1997) *Češi z Běloruska*. In: *Český lid. Národopisný časopis. = Ethnological Journal*. Praha. ČR: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky 84(3), pp. 177-190. ISSN:0009-0794.
- Ward, C., & Kennedy, A. (1999). The measurement of sociocultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(4), pp. 659-677.
- Ward, C., & Rana-Deuba, A. (1999). Acculturation and adaptation revisited. *Journal of cross-cultural psychology*, 30(4), pp. 422-442.
- Ward, C., Okura, Y., Kennedy, A., & Kojima, T. (1998). The U-curve on trial: A longitudinal study of psychological and sociocultural adjustment during cross-cultural transition. *International Journal of Intercultural Relations*, 22(3), pp. 277-291.
- Winkelman, M. (1994). Cultural shock and adaptation. *Journal of Counseling & Development*, 73(2), pp. 121-126.
- Xia, J. (2009). Analysis of impact of culture shock on individual psychology. *International Journal of Psychological Studies*, 1(2), p97. ISSN 1918-7211.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Rozdělení věkových skupin respondentů

Tab. 2: Délka pobytu respondentů v Uherském Hradišti

Tab. 3: Důvody příjezdu respondentů do Uherského Hradiště

Tab. 4: Nejvýše dosažené vzdělání

Tab. 5: Výsledky t-testu

Tab. 6: Mann-Whitneyův U Test

Tab. 7: Kruskal-Wallisova ANOVA (HI)

Tab. 8: Kruskal-Wallisova ANOVA (VC) 1

Tab. 9: Spearmanův korelační test 1

Tab. 10: Spearmanův korelační test 2

Tab. 11: Kruskal-Wallisova ANOVA (VI)

Tab. 12: Kruskal-Wallisova ANOVA (VC) 2

Tab. 13: Kruskal-Wallisova ANOVA (VI+HI)

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Porovnání ČR a Vietnamu na základě Hofstedeho dimenzí

Graf č. 2: Procentuální vyjádření důvodů příjezdu respondentů do Uherského Hradiště

Graf č. 3: Procentuální vyjádření nejvýše dosaženého vzdělání

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Tři úrovně v lidském mentálním programování

Obr. 2: Model U-křivky

Obr. 3: Model W-křivky

Obr. 4: Fáze kulturní adaptace

Obr. 5: Teoretický koncept

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Překlad baterie a zpětný překlad

Příloha 3: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 1

Příloha 4: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 2

Příloha 5: Leveneův test homogenity rozptylů 1

Příloha 6: F-test

Příloha 7: Welchův test

Příloha 8: Shéffeho test (VI)

Příloha 9: Shéffeho test (VI + HI)

Příloha 10: Vícenásobné porovnání hodnot (HI)

Příloha 11: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 3

Příloha 12: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 4

Příloha 13: Leveneův test homogenity rozptylů 2

Příloha 14: Analýza rozptylu 1

Příloha 15: Analýza rozptylu 2

Příloha 16: Test mnohonásobného porovnávání

Přilohy

Přiloha 1: Dotazník

Dotazník: Míra individualismu/ kolektivismu ve vietnamské minoritě v oblasti Uherského Hradiště

Xin chào,

xin vui lòng mất một vài phút thời gian của bạn để điền vào bảng câu hỏi này.

---

1. Giới tính:

- Nam
- Nữ

2. Tuổi:

3. Trình độ học vấn:

- Trình độ học vấn
- Trung học (không có bằng tốt nghiệp)
- Trung học (có bằng tốt nghiệp)
- Đại học bậc cử nhân
- Cao học bậc thạc sĩ

4. Bao nhiêu năm bạn sống ở đây (2016)?

5. Lý do gì bạn đến đây?

- lý do kinh tế
- lý do gia đình
- lý do đi du học

6. Trong phần tiếp theo sẽ được dẫn một danh sách những câu tuyên bố. Bạn hãy đánh giá và cho điểm dựa theo mức độ đồng tình bằng thang điểm từ 1 đến 7, 1 là hoàn toàn đồng ý, 7 hoàn toàn không đồng ý.

	1	2	3	4	5	6	7
Tôi thích làm việc trong môi trường đòi hỏi sự cạnh tranh.							
Những công ty tốt luôn phải có sự cạnh tranh bên trong.							
Khi người khác đạt được kết quả tốt hơn tôi, tôi cảm thấy lo lắng, nhưng điều đó cũng thúc đẩy tôi vươn lên để đạt thành quả cao hơn.							
Tôi rất bực tức nếu có ai đó giỏi hơn tôi.							
Điều quan trọng nhất là thắng.							
Điều quan trọng nhất với tôi là hoàn thành công việc của mình tốt hơn những người khác.							
Ganh đua là quy luật tự nhiên.							
Tôi có cảm thấy thích khi được hợp tác cùng những người khác.							
Sự hài lòng của bạn đồng nghiệp đối với tôi là quan trọng.							

Điều quan trọng đối với tôi là giữ được quan hệ hài hòa trong nhóm.							
Tôi rất vui khi có thể dành thời gian ở cùng những người khác.							
Tôi sẽ rất tự hào nếu một trong số những đồng nghiệp của mình được tuyên dương.							
Nếu ai đó họ hàng với tôi gặp khó khăn tài chính, tôi sẵn lòng giúp đỡ họ trong phạm vi khả năng của mình.							
Tôi sẵn sàng từ bỏ công việc mình yêu thích nếu gia đình phản đối.							
Nếu gia đình tôi mong muốn, tôi sẵn sàng làm công việc mà mình cực ghét.							
Tôi thường hy sinh quyền lợi riêng vì lợi nhuận của cả nhóm.							
Trước khi đưa ra quyết định quan trọng, tôi sẽ tư vấn với đa số thành viên trong gia đình và bạn bè.							

Tôi không thích khi phải bộc lộ ra việc không đồng tình với những thành viên trong nhóm, những người tôi hay nói chuyện cùng, chơi cùng hay làm cùng							
Những điều diễn ra trong cuộc sống của tôi chỉ là chuyện riêng của tôi.							
Con người nên sống cuộc sống không phụ thuộc vào người khác.							
Tôi là một cá thể đặc biệt và duy nhất.							
Tôi thích việc mình độc đáo và khác biệt mọi người ở nhiều mặt.							
Tôi thường làm những việc chỉ mang lại thú vui cho riêng mình tôi.							
Tôi không thuộc vào nhóm người coi sự thắng lợi là quan trọng.							
Khi nói chuyện với ai, tôi coi trọng việc nói thẳng và nói thật.							
Chúng ta nên sống cùng với cha mẹ già của mình.							
Tôi sẵn lòng chia sẻ vật							

dụng của mình với hàng xóm.							
Trẻ con cần phải học một điều rằng trước hết là công việc, sau mới thú vui.							
Con cái cũng được vinh hạnh khi cha mẹ chúng được tuyên dương.							
Tôi thích được riêng tư.							
Tôi thành công chủ yếu cũng là nhờ vào khả năng của mình.							
Hạnh phúc của tôi phụ thuộc vào hạnh phúc của những người xung quanh mình.							

Příloha 2: Překlad baterie a zpětný překlad

Originál Bartoš	Překlad	Zpětný překlad
Stáří	Tuổi	Stáří
Pohlaví	Giới tính	Pohlaví
Muž	Nam	Muž
Žena	Nữ	Žena
Dosažené vzdělání	Trình độ học vấn	Dosažené vzdělání
ZŠ	Tiểu học	ZŠ
SŠ bez maturity	Trung học (không có bằng tốt nghiệp)	SŠ (bez maturity)
SŠ s maturitou	Trung học (có bằng tốt nghiệp)	SŠ (s maturitou)
VŠ bakalářský stupeň	Đại học bậc cử nhân	VŠ Bakalářský
VŠ magisterský stupeň	Cao học bậc thạc sĩ	VŠ Magisterský
Národnost matky	Dân tộc của mẹ	Národnost matky
Národnost otce	Dân tộc của bố	Národnost otce
V následující části Vám bude předložen seznam výroků. Výroky ohodnotte podle míry souhlasu na škále od 1 do 7, kde 1 znamená zcela souhlasím a 7 znamená zcela nesouhlasím.	Trong phần tiếp theo sẽ được dẫn một danh sách những câu tuyên bố. Bạn hãy đánh giá và cho điểm dựa theo mức độ đồng tình bằng thang điểm từ 1 đến 7, 1 là hoàn toàn đồng ý, 7 hoàn toàn không đồng ý.	V následující části budete mít seznam výroků. Ohodnotte jej podle míry souhlasu na stupnici od 1 do 7, kde 1 je zcela souhlasím a 7 zcela nesouhlasím.
Zcela souhlasím	Hoàn toàn đồng ý	Zcela souhlasím
Zcela nesouhlasím	Hoàn toàn không đồng ý	Zcela nesouhlasím
Rád(a) pracuji v prostředí, které vyžaduje soutěživost	Tôi thích làm việc trong môi trường đòi hỏi sự cạnh tranh	Rád pracuji v prostředí, kde se vyžaduje konkurence.
Společnost může být dobrá, pouze když v ní existuje soutěživost	Những công ty tốt luôn phải có sự cạnh tranh bên trong	Dobrá společnost je taková, ve které existuje soutěžní duch.
Když má někdo lepší výsledky než já, jsem nervózní, ale zároveň mě to vyburcuje k vyšším výkonům	Khi người khác đạt được kết quả tốt hơn tôi, tôi cảm thấy lo lắng, nhưng điều đó cũng thúc đẩy tôi vươn lên để đạt thành quả cao hơn.	Vždycky se obávám, že někdo má lepší výsledky než já ale současně to je výzva.
Štve mě, když je někdo lepší než já	Tôi rất bực tức nếu có ai đó giỏi hơn tôi	Rozčiluje mne, když má někdo lepší výsledky než já.
Nejdůležitější je zvítězit	Điều quan trọng nhất là thắng	Nejdůležitější je výhra.
Považuji za důležité, abych svou práci odvedl(a) lépe než ostatní	Điều quan trọng nhất với tôi là hoàn thành công việc của mình tốt hơn những người khác	Nejdůležitější je pro mě vykonat svoji práci lépe než ostatní.
Soupeření je zákon přírody	Ganh đua là quy luật tự nhiên	Soupeření je přirozené.
Mám dobrý pocit, když mohu spolupracovat s ostatními	Tôi có cảm thấy thích khi được hợp tác cùng những người khác	Cítím se dobře když můžu pracovat v kolektivu.
Spokojenost mých spolupracovníků je pro mne důležitá	Sự hài lòng của bạn đồng nghiệp đối với tôi là quan trọng.	Spokojenost mých spolupracovníků je pro mě důležitá.
Je pro mne důležité udržet ve skupině harmonické vztahy	Điều quan trọng đối với tôi là giữ được quan hệ hài hòa trong nhóm.	Je pro mě důležité udržet ve skupině dobré vztahy

Těší mě, když mohu trávit čas s ostatními	Tôi rất vui khi có thể dành thời gian ở cùng những người khác	Jsem moc rád, když můžu strávit čas s ostatními.
Byl(a) bych pyšný(á), kdyby byl některý z mých spolupracovníků výrazně oceněn	Tôi sẽ rất tự hào nếu một trong số những đồng nghiệp của mình được tuyên dương	Byl bych velmi hrdý, kdyby byl někdo z mých spolupracovníků oceněn.
Kdyby se někdo z mých příbuzných dostal do finančních potíží, v rámci svých možností bych mu(jí) pomohl(a)	Nếu ai đó họ hàng với tôi gặp khó khăn tài chính, tôi sẵn lòng giúp đỡ họ trong phạm vi khả năng của mình	Kdyby měl někdo z příbuzných finanční potíže, pomohl bych mu v rámci svých možností.
Mé vlastní štěstí velice závisí na štěstí lidí kolem mě	Hạnh phúc của tôi phụ thuộc vào hạnh phúc của những người xung quanh mình	Mé štěstí závisí na štěstí lidí okolo mě.
Jsem ochotný(á) vzdát se činnosti, která mě velice baví, v případě že s ní má rodina nesusouhlasí	Tôi sẵn sàng từ bỏ công việc mình yêu thích nếu gia đình phản đối	Jsem připraven vzdát se činnosti kterou mám rád, pokud s tím má rodina nesusouhlasí.
Pokud si to přeje má rodina, jsem ochotný(a) vykonávat i činnosti, které se mi nanejvýš protiví	Nếu gia đình tôi mong muốn, tôi sẵn sàng làm công việc mà mình cực ghét	Pokud bude rodina chtít, jsem ochoten dělat činnosti, které se mi protiví.
Obvykle obětuji své vlastní zájmy ve prospěch celé skupiny	Tôi thường hy sinh quyền lợi riêng vì lợi nhuận của cả nhóm.	Obvykle obětuji své vlastní zájmy ve prospěch celé skupiny
Než učiním důležité rozhodnutí, poradím se s většinou členů své rodiny a mnoha přáteli	Trước khi đưa ra quyết định quan trọng, tôi sẽ tư vấn với đa số thành viên trong gia đình và bạn bè	Předtím než udělám důležité rozhodnutí, poradím se s většinou členů své rodiny a přáteli.
Nemám rád, když musím dát najevo svůj nesouhlas s ostatními členy své skupiny, tedy s těmi, s nimiž často hovořím, chodím za zábavou nebo spolupracuji	Tôi không thích khi phải bộc lộ ra việc không đồng tình với những thành viên trong nhóm, những người tôi hay nói chuyện cùng, chơi cùng hay làm cùng	Nerad dávám najevo svůj nesouhlas s členy skupiny, tedy s lidmi se kterými často mluvím, strávím čas nebo pracuji.
To, co se děje v mém životě, se týká pouze mě	Những điều diễn ra trong cuộc sống của tôi chỉ là chuyện riêng của tôi.	Věci, které se dějí v mém životě se týkají pouze mě.
Člověk by měl žít svůj život nezávisle na ostatních	Con người nên sống cuộc sống không phụ thuộc vào người khác	Člověk by měl žít nezávisle na ostatních.
Jsem zcela určitě jedinečná bytost	Tôi là một cá thể đặc biệt và duy nhất	Jsem speciální a jedinečný
Baví mě, že jsem v mnoha věcech jedinečný(á) a odlišný(á) od ostatních	Tôi thích việc mình độc đáo và khác biệt mọi người ở nhiều mặt.	Libí se mi, že jsem jedinečný a v mnoha věcech odlišný od ostatních
Často se zabývám činnostmi, které přinášejí potěšení pouze mně	Tôi thường làm những việc chỉ mang lại thú vui cho riêng mình tôi	Často dělám věci, které dopřávají radost jen mně
Nepatřím mezi lidi, pro které je vítězství důležité	Tôi không thuộc vào nhóm người coi sự thắng lợi là quan trọng.	Nejsem ten, pro koho vítězství je důležité.
Když s někým mluvím, dávám přednost tomu být přímý(á) a upřímný(á)	Khi nói chuyện với ai, tôi coi trọng việc nói thẳng và nói thật.	Je důležité být přímý a upřímný při rozhovoru s lidmi.
S našimi stárnoucími rodiči bychom měli bydlet pohromadě	Chúng ta nên sống cùng với cha mẹ già của mình.	Své stárnoucí rodiče bychom měli mít u sebe.

Rád(a) se o své věci dělím se svými sousedy	Tôi sẵn lòng chia sẻ vật dụng của mình với hàng xóm.	Jsem ochoten (na) sdílit s vě věci se sousedy.
Děti by se měly učit, že napřed je práce, pak zábava	Trẻ con cần phải học một điều rằng trước hết là công việc, sau mới thú vui.	Je nutno děti učit, že bez práce nejsou koláče.
Pro děti by měla být pocta, když jejich rodiče obdrží významné ocenění	Con cái cũng được vinh hạnh khi cha mẹ chúng được tuyên dương.	Děti by byly hrdý na své rodiče, když jsou významně oceněni.
Mám rád(a) své soukromí	Tôi thích được riêng tư.	Soukromí je pro mně důležité.
Když uspějí tak je to většinou díky mým schopnostem	Tôi thành công chủ yếu cũng là nhờ vào khả năng của mình.	Úspěchů dosahují převážně pomocí svých schopností.

Tlumočil : Ing. Pham Tuan Viet – Tlumočník Vietnamského jazyka.
 číslo průkazu tlumočníka : Spr 2666/98

V Brně 17/12/2011

Příloha 3: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 1

M	VI: SW-W = 0,9569	p = 0,2411
Ž	VI: SW-W = 0,9756	p = 0,6825
M	HI: SW-W = 0,9393	p = 0,0790
Ž	HI: SW-W = 0,9013	p = 0,0078
M	VC: SW-W = 0,9647	p = 0,3856
Ž	VC: SW-W = 0,9365	p = 0,0660
M	HC: SW-W = 0,9668	p = 0,4363
Ž	HC: SW-W = 0,9342	p = 0,0572
M	VI+HI: SW-W = 0,9689	p = 0,4902
Ž	VI+HI: SW-W = 0,9499	p = 0,1547
M	VC+HC: SW-W = 0,9724	p = 0,5872
Ž	VC+HC: SW-W = 0,9601	p = 0,2930

Příloha 4: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 2

SŠ bez maturity VI: SW-W = 0,9487	p = 0,3473
SŠ s maturitou VI: SW-W = 0,9865	p = 0,9245
VŠ bakalářský stupeň VI: SW-W = 0,9696	p = 0,8724
SŠ bez maturity HI: SW-W = 0,8744	p = 0,0141
SŠ s maturitou HI: SW-W = 0,9467	p = 0,0758
VŠ bakalářský stupeň HI: SW-W = 0,7769	p = 0,0518
SŠ bez maturity VC: SW-W = 0,9415	p = 0,2558
SŠ s maturitou VC: SW-W = 0,9577	p = 0,1709
VŠ bakalářský stupeň VC: SW-W = 0,7657	p = 0,0413
SŠ bez maturity HC: SW-W = 0,9087	p = 0,0603
SŠ s maturitou HC: SW-W = 0,9545	p = 0,1346
VŠ bakalářský stupeň HC: SW-W = 0,9888	p = 0,9753
SŠ bez maturity VI+HI: SW-W = 0,9597	p = 0,5389
SŠ s maturitou VI+HI: SW-W = 0,9726	p = 0,4830
VŠ bakalářský stupeň VI+HI: SW-W = 0,9133	p = 0,4876
SŠ bez maturity VC+HC: SW-W = 0,9443	p = 0,2893
SŠ s maturitou VC+HC: SW-W = 0,9635	p = 0,2594
VŠ bakalářský stupeň VC+HC: SW-W = 0,8114	p = 0,0999

Příloha 5: Leveneův test homogenity rozptylů 1

Proměnná	Leveneův test homogenity rozptylů Označ. efekty jsou význ. na hlad. p < ,05000	
	F	p
VI	1,228	0,300
HC	4,423	0,016
VI+HI	0,114	0,892
VC+HC	6,699	0,002

Příloha 6: F-test

Proměnná	Analýza rozptylu Označ. efekty jsou význ. na hlad. p < ,05000	
	F	p
VI	4,898	0,011
VI+HI	9,272	0,000

Příloha 7: Welchův test

Proměnná	Analýza rozptylu Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$	
	Welch. F	Welch. p
VC	2,520	0,104
VC+HC	1,714	0,201

Příloha 8: Shéffeho test (VI)

Dosažené vzdělání	Scheffeho test; proměn.:VI Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$		
	{1} M=3,2150	{2} M=3,3565	{3} M=4,9540
SŠ bez maturity {1}		0,9050	0,0133
SŠ s maturitou {2}	0,9050		0,0177
VŠ bakalářský stupeň {3}	0,0133	0,0177	

Příloha 9: Shéffeho test (VI + HI)

Dosažené vzdělání	Scheffeho test; proměn.:VI+HI Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$		
	{1} M=5,9925	{2} M=6,7157	{3} M=10,152
SŠ bez maturity {1}		0,4092	0,0003
SŠ s maturitou {2}	0,4092		0,0019
VŠ bakalářský stupeň {3}	0,0003	0,0019	

Příloha 10: Vícenásobné porovnání hodnot (HI)

Závislá: HI	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); HI Nezávislá (grupovací) proměnná : Dosažené vzdělání Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=62) = 12,44053$ $p = ,0020$		
	vyučen R:23,175	maturita R:32,932	Bc. R:54,200
SŠ bez maturity		0,1540	0,0017
SŠ s maturitou	0,1540		0,0401
VŠ bakalářský stupeň	0,0017	0,0401	

Příloha 11: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 3

VI: SW-W = 0,9829	p = 0,5381
HI: SW-W = 0,9275	p = 0,0013
VC: SW-W = 0,9543	p = 0,0216
HC: SW-W = 0,9535	p = 0,0198
VI+HI: SW-W = 0,9659	p = 0,0819
VC+HC: SW-W = 0,9694	p = 0,1238
Věk: SW-W = 0,9058	p = 0,0002
Délka pobytu v letech: SW-W = 0,9773	p = 0,3043

Příloha 12: Ověření normálního rozložení dat Shapiro-Wilkovým testem 4

25 - 40 let	VI: SW-W = 0,9178	p = 0,2047
41 - 50 let	VI: SW-W = 0,9571	p = 0,4075
51- 65 let	VI: SW-W = 0,9071	p = 0,0263
25 - 40 let	HI: SW-W = 0,9166	p = 0,1964
41 - 50 let	HI: SW-W = 0,9515	p = 0,3137
51- 65 let	HI: SW-W = 0,9383	p = 0,1354
25 - 40 let	VC: SW-W = 0,9654	p = 0,8102
41 - 50 let	VC: SW-W = 0,9092	p = 0,0393
51- 65 let	VC: SW-W = 0,9459	p = 0,2024
25 - 40 let	HC: SW-W = 0,919	p = 0,2125
41 - 50 let	HC: SW-W = 0,9151	p = 0,0524
51- 65 let	HC: SW-W = 0,9606	p = 0,4260
25 - 40 let	VI+HI: SW-W = 0,8365	p = 0,0147
41 - 50 let	VI+HI: SW-W = 0,9769	p = 0,8474
51- 65 let	VI+HI: SW-W = 0,9654	p = 0,5324
25 - 40 let	VC+HC: SW-W = 0,9855	p = 0,9952
41 - 50 let	VC+HC: SW-W = 0,9234	p = 0,0790
51- 65 let	VC+HC: SW-W = 0,9449	p = 0,1919

Příloha 13: Leveneův test homogenity rozptylů 2

Proměnná	Leveneův test homogenity rozptylů Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$	
	F	p
HI	3,517	0,036
HC	3,085	0,053
VC+HC	5,697	0,005

Příloha 14: Analýza rozptylu 1

Proměnná	Analýza rozptylu Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$	
	Welch. F	Welch. p
HI	3,816	0,033
VC+HC	2,894	0,067

Příloha 15: Analýza rozptylu 2

Proměnná	Analýza rozptylu Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$	
	F	p
HC	1,402	0,254

Příloha 16: Test mnohonásobného porovnávání

Věk	LSD test; proměnná: HI Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$		
	{1} M=3,7850	{2} M=2,8504	{3} M=3,4912
25 - 40 let {1}		0,0214	0,4533
41 - 50 let {2}	0,0214		0,0620
51- 65 let {3}	0,4533	0,0620	